

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI
ECONOMICE

STUDII ECONOMICE

Convergența instituțională și integrarea în UE

Aurel Iancu

București
2009

INCE – CIDE
București, Calea 13 Septembrie, Nr.13, Sector 5

CONVERGENȚA INSTITUȚIONALĂ ȘI INTEGRAREA ÎN UE*

AUREL IANCU**

In this study, we describe the essence and role of the institutions in the modern economic systems, the main issues concerning the institutional convergence in relation to the EU integration, the institutional capital and the impact of the quality and effectiveness of the institutions on filling the economic gap between countries, in the context of the implementation of the European integration strategy.

Keywords: *Rules, formal institutions, informal institutions, transaction cost, integration, acquis, compliance, institutional capital, regression.*

JEL: *E02; F36; F55; F59; O43*

1. Introducere

Analizând convergența economică prin prisma integrării în UE și acceptând ideea că instituțiile formează mediul care poate influența pozitiv sau negativ desfășurarea activităților economice și sociale ale unei țări, este pe deplin justificată cerința de a amortiza și compatibiliza instituțiile cu cele ale UE, prin transformările de rigoare și prin ridicarea calității și eficienței lor. În felul acesta, instituțiile pot deveni un factor și mai activ, și mai eficient în dezvoltarea economică, în înlăturarea decalajelor din domeniul economiei reale¹.

După o îndelungată perioadă de totală ignorare din partea teoriei economice convenționale², în cadrul noilor paradigme, dimensiunea instituțională a economiilor a început să intre în drepturile sale. A început mai întâi să capete tot mai mulți adepți ideea potrivit căreia instituțiile fac parte din categoria factorilor importanți care pot determina creșterea sau descreșterea economică a națiunilor,

* Studiu realizat în cadrul Programului CEEX – Proiect nr. 220, *Convergența economică și rolul cunoașterii în integrarea UE*.

** Aurel IANCU: membru al Academiei Române, cercetător principal gradul I în Institutul Național de Cercetări Economice, al Academiei Române.

¹ Mancur Olson, *The Rise and Decline of Nations*, Yale University Press, New Haven, 1982.

² În lecția inaugurală de ocupare a funcției de profesor de economie politică la Cambridge, Marshall a arătat că greșeala principală a economiștilor englezi, la începutul secolului (al 19-lea), a fost că ei nu au văzut cât de expuse la schimbare sunt obiceiurile și instituțiile industriei (A. Marshall, *The Present Position of Economics in Memorials of Alfred Marshall*, ed. A.C. Pigou, p. 152-174, Macmillan 1926).

după cum factorul instituțional stimulează sau inhibă (blochează) mecanismele economico-sociale³.

Din perspectiva rolului pozitiv pe care trebuie să-l joace sistemul instituțional în economiile central și est-europene, acest sistem a devenit nu numai un obiect de studiu aprofundat, ci și, într-o primă fază, terenul unor ample transformări, iar într-o a doua fază, terenul alinierii lor la structura și exigențele sistemului instituțional al UE – criteriu important pentru aderarea și integrarea țărilor în UE și Uniunea Europeană Monetară (UEM). Transformările pe care le-au traversat economiile central și est-europene în ultimele două decenii, greșelile făcute de unele dintre aceste țări în cursul transformărilor au subliniat cât de important este în realitate sistemul instituțional. Aici ne referim, de exemplu, la urmările dramatice suferite de unele țări din cauza unor măsuri de reformă (liberalizarea prețurilor, privatizarea etc.), în absența unui suport legal adecvat și a unor reglementări riguroase și coerente, precum și în prezența unor instituții judecătorești, polițienești și de control slabe și corupte. Hiatusul instituțional a provocat un adevărat cataclism în viața economică și socială a tuturor țărilor care au trecut la economia de piață fără să asigure coerența și funcționarea sistemului instituțional în noile condiții.

Importanța deosebită a sistemului instituțional a rezultat cu aceeași pregnanță și în cazul procesului de pregătire a țărilor pentru aderare și integrare în UE, și anume de a pune în concordanță sistemele instituționale naționale cu sistemul instituțional al UE, potrivit criteriilor stabilite de Consiliile Europene de la Copenhaga (1993), Luxemburg (1997) și Feira (2000).

Deși instituțiile contează mult în viața economică reală și sunt susceptibile de analize cu instrumentele teoriei economice⁴, totuși abordările de până în prezent, ca întindere și profunzime, sunt departe de a pune în valoare valențele acestui domeniu de cercetare. Cauza principală o constituie nu incapacitatea cercetătorilor de a înțelege rolul instituțiilor în economie, ci mai ales dificultățile pe linia măsurării proceselor, a exprimării lor în indicatori cantitativi și a posibilităților restrânse de agregare a indicatorilor parțiali în indicatori sintetici, riguroși, semnificativi și credibili, într-o lume dominată încă de credința că măsurarea reprezintă criteriul fundamental al nivelului științific al oricărei cercetări.

Întrucât problemele privind instituțiile sunt adeseori tratate neunitar ori cu conotații diferite nu numai în practica, ci și în literatura economică, iar aderarea și integrarea sunt condiționate strict de modul în care instituțiile sunt adaptate acestor cerințe, în acest capitol următoare vom prezenta pe scurt: unele opinii și precizări privind definirea și clasificarea tipurilor de instituții care asigură funcționarea și performanța sistemelor de piețe naționale și a pieței unice europene; criteriile de evaluare a calității și eficienței instituțiilor; structura și principiile acquis-ului comunitar; măsurarea gradului de concordanță a legislației românești și a altor țări

³ Mancur Olson, *The Rise and Decline of Nations*, Yale University Press, New Haven, 1982.

⁴ R.C.O. Matthews, *The Economics of Institutions and the Sources of Growth*, „The Economic Journal”, vol. 96, No. 384, Dec. 1986.

membre UE cu acquis-ul comunitar și monitorizarea acestei concordanțe; evaluarea corelației dintre nivelul de dezvoltare a țărilor și starea sistemelor instituționale.

2. Precizări privind definirea noțiunii de instituție

Procesele economiei reale și nominale, precum și viața socială și politică nu se pot desfășura normal fără o rețea extinsă și coerentă de reguli formale și informale, fără un set de drepturi și obligații convenite, garantate și monitorizate de puterea publică și de societatea civilă. Organizațiile de orice natură (economice, sociale, politice, judiciare etc.) sunt menite să aplice, să monitorizeze și să respecte sistemul de reguli convenit. Fără un sistem de reguli și fără respectarea acestora nu ar exista ordinea necesară în desfășurarea vieții economice, activitatea agenților economici ar fi paralizată, iar mediul ar deveni neatractiv sau chiar ostil investițiilor și activităților generale de afaceri.

În spiritul noii economii instituționale, Ahsan (2001) consideră instituțiile ca un cadru care permite să promoveze schimburile economice și neeconomice în context național, european și mondial. Lin și Nugent (1995) interpretează instituțiile ca un set de reguli de comportament uman, instrumentate de autoritatea publică și menite să guverneze și să pună în ordine interacțiunile ființelor omenești, ajutându-le parțial să modeleze așteptările (expectations) pe care oamenii le vor avea.

Chiar și în varianta când se are în vedere doar asigurarea unor performanțe adecvate ale piețelor naționale în relație cu exigențele UE, setul de reguli care permit piețelor să funcționeze în mod adecvat trebuie să cuprindă atât instituții de piață, cât și acele instituții din afara piețelor care sprijină direct și indirect performanțele piețelor.

Matthews consideră conceptul general de instituție mai degrabă ca un set de drepturi și obligații formalizate și neformalizate care afectează oamenii în viața lor economică și care se referă la următoarele elemente definitorii: 1) drepturile de proprietate stabilite prin lege; 2) convențiile sau normele de comportament economic, privite ca un supliment la lege și, în anumite circumstanțe, unul care, de regulă, este mult mai efectiv decât legea; 3) tipurile de contracte folosite; 4) autoritatea statului care apără și garantează drepturile și obligațiile formalizate și neformalizate ale subiecților economici, sociali și politici, precum și funcționarea instituțiilor⁵.

Douglas North⁶ vede în instituții mai degrabă „reguli ale jocului”, acestea trebuind nu numai să asigure costuri reduse pentru aplicarea și apărarea drepturilor de proprietate, aplicarea legilor privind falimentul ș.a., ci, totodată, să ofere

⁵ R.C.O. Matthews, *The Economics of Institutions and the Sources of Growth*, „The Economic Journal”, vol. 96, No. 384, Dec. 1986, p. 904-905.

⁶ Douglas North, *Institutions Institutional Changes and Economic Performance*, Cambridge University Press, 1990; Douglas North, „Prologue”, în John Brodak and John V.C. Nye (eds), „The Frontiers of the New Institutional Economics”, San Diego, California Academy Press, 1997.

stimulentele care încurajează luarea deciziilor descentralizate și piețele competitive funcționale. După North, instituțiile sunt expresia: a) regulilor formale de guvernare, judiciare și de legi privind contractele, drepturile de proprietate ș.a.; b) regulilor informale (complementare ale celor formale), constând din convenții, coduri de conduită, norme de comportament, obiceiuri, rutină, tradiții, inclusiv grad de încredere; c) aplicării efective în practică a acestor reguli la nivel guvernamental, precum și la nivelul organizațiilor nonguvernamentale și al societății civile, pentru a pune în practică și a monitoriza desfășurarea jocului și modul cum se aplică regulile jocului.

Nici constituirea, nici aplicarea și nici modificarea instituțiilor nu ne spun nimic despre ce fel de reguli sau de ordine este vorba: ordine cu asigurarea stimulentei dezvoltării și libertății de acțiune sau ordine cu îngrădirea acestora? Funcționarea efectivă și eficientă a instituțiilor de piață este determinată nu numai de capacitatea operatorilor economici de a se organiza și de a opera în mediul concurențial, ci, în măsură mai mare, de capacitatea organismelor guvernamentale de a stabili și aplica regulile jocului, de a aduce corecțiile necesare acestor reguli atunci când este cazul. Totodată, puterea publică are sarcini de a veghea asupra funcționării corecte a sectorului privat și a celui public și asupra aplicării contractelor și de a exercita în mod efectiv protecția dreptului de proprietate și, în sfârșit, de a colecta veniturile necesare pentru finanțarea activităților sectorului public⁷.

În construcția și reconstrucția (reforma) instituțională a țărilor care își fixează ca obiectiv realizarea convergenței instituționale cu UE, autoritatea publică adoptă regulile formale ale UE luate ca reper. De altfel, țările central și est-europene care au aderat sau sunt în curs de aderare la UE au făcut eforturi deosebite pentru a transpune și asimila sistemul instituțional al UE. Toate aceste instituții importante fac parte însă din categoria regulilor formale. Ele sunt grefate pe un fond de reguli informale, în general, rămase mult în urmă, neevolute, ceea ce constituie adeseori o frână în calea funcționării noilor instituții formale. De aceea, nu poate constitui o surpriză faptul că performanța la această categorie de țări se păstrează la un nivel încă scăzut. Regulile informale, constrângerile pe care acestea le exercită persistă încă o perioadă apreciabilă în economiile emergente. De aici se poate trage următoarea concluzie importantă: transferul regulilor economice, politice și sociale formale din țările europene către țările din centrul și estul Europei mai puțin dezvoltate reprezintă o condiție necesară. Ea nu este însă suficientă pentru a realiza o performanță comparabilă cu cea a țărilor dezvoltate luate ca reper⁸. Pentru ridicarea performanței sistemului instituțional, devine importantă și transformarea instituțiilor (regulilor) informale atât prin formalizarea lor (în măsura în care e posibil), cât și, mai ales, prin aplicarea diferitelor forme de educație a populației în vederea corectării lor și a altor reguli pozitive. Numai în

⁷ Saleh M. Nsouli, *The Changing Institutional Needs of the Transition Economies and the Role of the IMF*, East-West Conference 2003, November 2-4. 2003.

⁸ Douglas North, *Economic Performance through Time*, „The American Economic Review”, vol. 84, No. 3, June 1994, p. 366.

acest fel se poate compatibiliza întregul set de instituții și garanta ridicarea performanței acestuia.

3. Tipuri de instituții în relațiile cu piața

Pentru a căpăta o imagine mai clară asupra conotației și structurii instituțiilor, un pas mai departe se face prin clasificarea acestora în două mari categorii: 1) instituțiile de piață legate de sistemul legilor care stabilesc și protejează drepturile de proprietate, stabilesc și aplică sistemele de contracte și conferă puterea de a stabili și aplica sancțiunile; 2) instituțiile publice și cvasi-publice (non-market), care au menirea să slujească nevoile economiei de piață. Acestea din urmă pot produce însă și efecte nedorite, cum sunt, de exemplu, restricțiile asupra forțelor libere ale pieței, birocrăția ș.a.

Caseta 1: *Tipurile de instituții care susțin piața*

În ce privește instituțiile care susțin piața, Rodrik distinge cinci tipuri, după cum urmează⁹:

1. *Drepturile de proprietate.* Elementul fundamental al dezvoltării economiilor moderne îl formează garantarea siguranței și stabilității drepturilor de proprietate și, în mod deosebit, drepturile antreprenorului de control asupra rezultatelor date de activele pe care el le administrează. Adeseori aceste drepturi sunt mai puternice decât cele formale asupra proprietății, atunci când acestea din urmă sunt difuze sau neclar definite. În practică, drepturile de control asupra rezultatelor – mai strânse sau mai difuze – sunt susținute de o combinație între legislație, rigoarea cu care se aplică legile asupra proprietății private, obiceiurile și tradițiile existente.

2. *Instituțiile de reglementare și coordonare pentru înlăturarea neajunsurilor piețelor.* Pe lângă marile avantaje pe care le oferă, piețele libere produc și efecte negative de ordin economic și social, aspecte amplu analizate de teoria economică și larg recunoscute pe plan operațional¹⁰. Acțiunile de contracarare a cauzelor care produc aceste efecte au condus la generarea unei mari diversități de instituții – norme juridice și organizații – care reglementează, aplică și controlează aplicarea normelor respective. Neajunsurile piețelor libere care necesită instituții de reglementare acoperă domenii cum sunt: concurența, supravegherea bancară și financiară, protecția mediului, circulația serviciilor și capitalurilor, întreprinderile mici și mijlocii etc. Potrivit lui Rodrik, cu cât piețele sunt mai libere cu atât mai mari, mai dificile și riguroase devin sarcinile și responsabilitățile instituțiilor de reglementare.

3. *Instituțiile de stabilizare macroeconomică.* Mecanismele piețelor nu pot asigura stabilitatea economico-financiară în mod automat. Evitarea crizelor economice și financiare a impus crearea și funcționarea unui set de instituții care să supravegheze și să modeleze evoluția indicatorilor macroeconomici (inflație, șomaj, dobânzi, contul curent de capital, deficitul bugetar, ratele de schimb etc.) prin sistemul instituțional financiar-bancar, sub coordonarea Băncii Centrale.

4. *Instituțiile privind politica socială și ocuparea* au ca obiectiv asigurarea stabilității

⁹ Dani Rodrik, *Institutions for High-Quality Growth: What They Are and How to Acquire Them*, IMF Conference on Second Generation Reforms, 1999.

¹⁰ Neajunsurile piețelor privind produsele, serviciile, capitalul, munca etc. sunt date de comportamentul anticompetitiv al agenților economici, de efectele externe pozitive ale progresului tehnologic și ale cunoștințelor, de efectele externe negative ale poluării, de efectele informațiilor incomplete și de costurile ridicate ale acestora. (Pentru detalii, vezi A. Iancu, *Bazele teoriei politicii economice*, All-Beck, București, 1998).

economice și sociale și a coeziunii sociale. Ele cuprind o sferă largă de domenii, cum sunt: piața muncii, dialogul social, egalitatea de șanse între femei și bărbați, nediscriminarea, ocuparea forței de muncă, securitatea socială, sănătatea publică, cultura muncii bazate pe calitatea muncii, prevenirea riscurilor și constituirea de parteneriate, managementul conflictelor etnice și sociale.

5. *Instituțiile privind managementul conflictelor și al faptelor reprobabile, antisociale.* În orice societate apar clivaje între grupurile sociale și între membrii acestora, din motive economice, politice, etnice. În societățile aflate în transformări profunde, cum sunt cele din fostele țări comuniste, unde au loc reconsiderări ale drepturilor de proprietate, restructurări economice, reorganizări instituționale, se produc schimbări în ce privește distribuția resurselor și a veniturilor, apar numeroase conflicte sociale, iar pe fondul acestora, proliferază corupția și criminalitatea. Toate acestea conduc la risipă de resurse economice și umane, la desconsiderarea muncii și creației, la tendința de disoluție a organizării sociale, la subminarea economiei și a ordinii sociale.

Înlăturarea tuturor neajunsurilor este posibilă numai prin crearea unor instituții puternice, care să consolideze statul de drept și să asigure domnia legii, o clasă politică morală, o justiție puternică, independentă și supusă controlului social, instituții politice reprezentative alese liber, sindicate cu lideri incoruptibili, parteneriate sociale, reprezentare instituționalizată a grupurilor de minorități. Prin aceste instituții, conflictele sociale și faptele antisociale pot fi înlăturate și, în locul lor, promovate relații de cooperare care economisesc resursele și permit dirijarea lor către activități utile, productive¹¹.

4. Probleme și căi de realizare a concordanței instituționale în UE

Economiile de piață se bazează pe o mare diversitate de instituții. În această materie, practica țărilor lumii este fie de a construi experimental instituții conform condițiilor locale, fie de a adopta (importa) instituții din alte țări mai dezvoltate, luate ca model, în baza principiului celei mai bune practici.

Deși România, începând încă din primii ani ai deceniului 1990, și-a îndreptat atenția spre integrarea în UE prin încheierea Tratatului de asociere, în materie instituțională, ea a adoptat însă politica unor transformări graduale experimentale. De abia începând din 1996, România a trecut efectiv și cu un ritm alert la adoptarea instituțiilor europene, conform acquis-ului comunitar.

Adoptarea instituțiilor UE (în fazele de preaderare și postaderare) se face pe două căi: prin efectele juridice ale diferitelor surse de drept comunitar produse la nivel național; prin transpunerea și aplicarea acquis-ului comunitar în statele membre.

a) *Efectele juridice ale dreptului comunitar.* Legislația UE (care formează acquis-ul comunitar) are la bază următoarele:

- legislația primară, constituită din tratate și alte acorduri de același nivel, încheiate între statele membre UE;

¹¹ Cele mai multe instituții din cadrul celor cinci tipuri definite mai sus au un caracter public sau semipublic. Din punct de vedere funcțional, ele fac parte integrantă din sistemul economiei de piață, întrucât ele asigură reglarea, stabilizarea, legitimizarea și monitorizarea economiilor. În noua viziune, așa cum menționează Rodrik, devine superfluă ideea de dihotomie dintre piață și stat sau dintre piața liberă și intervenția statului.

- legislația secundară, care cuprinde actele legislative adoptate de către instituțiile UE, și anume: regulamentele, directivele, deciziile, recomandările, opiniile, comunicările;

- jurisprudența Curților Europene (Curtea de Justiție a Comunităților Europene (CJE) și Tribunalul de Primă Instanță (TPI)).

În cadrul relațiilor dintre UE și statele membre, este recunoscut și aplicat principiul supremației dreptului comunitar, precum și doctrina efectului direct, potrivit căreia unele prevederi ale legislației UE pot fi aplicate în mod direct de către instanțele judecătorești din statele membre, chiar și în absența transpunerii acestor prevederi în dreptul intern. În virtutea acestora, sursele de drept comunitar produc efecte juridice specifice în statele membre, după cum urmează: 1) legislația primară (tratatele și alte acorduri de rang similar), regulamentele și jurisprudența Curților Europene au putere de lege în statele membre, pentru aplicarea acestora nefiind necesare măsuri legislative; 2) directivele stabilesc obiectivele legislative pentru statele membre, aceste state având libertatea de a opta pentru forma și metodele de adoptare și aplicare a acestora; 3) deciziile UE (ale Comisiei) produc efecte juridice directe la nivel individual, obligatorii în întregime (de exemplu: interzicerea acordării unor ajutoare de stat, anularea unor contracte/acorduri cu efecte negative asupra concurenței); 4) recomandările, opiniile, comunicările, notificările și îndrumările efectuate de instituțiile UE nu creează obligații juridice directe, ci mai mult indirecte. Aceste instrumente se referă la criterii concrete de interpretare și punere în aplicare a legislației UE, îndrumare, clarificarea abordării unor probleme și acțiuni de aplicare a unor reglementări ale UE.

b) *Transpunerea și aplicarea acquis-ului comunitar în statele membre.* Acquis-ul comunitar acoperă următoarele trei domenii principale: 1) piața internă (pilonul I)¹²; 2) politica externă și securitatea comună (pilonul II); 3) justiția și afacerile externe (pilonul III). Dintre acestea, domeniul pieței interne poate fi considerat cel mai important, atunci când ne referim la gradul de cuprindere și de complexitate a activităților, precum și la atribuțiile de ordin legislativ ce revin instituțiilor comunitare și celor naționale.

Având în vedere deosebirile mari între structura instituțională a fostelor țări comuniste candidate la UE și cea a statelor membre UE, precum și necesitatea compatibilizării acestora, Consiliul European de la Copenhaga (1993) a stabilit criteriile politice, economice și juridice de principiu, ce trebuie îndeplinite pentru ca o țară să devină membră a UE, iar odată cu începerea negocierilor de aderare, Consiliul de la Luxemburg din 1997 preciza că, pe lângă adoptarea acquis-ului comunitar, țările candidate trebuie să facă eforturi de implementare efectivă a acestuia. De asemenea, Consiliul European de la Feira (2000) a reiterat dependența progresului negocierilor pentru aderare de încorporarea de către țările candidate a acquis-ului în legislația internă a acestora și, în mod deosebit, de aplicarea acestuia în mod efectiv. De altfel, în întreaga perioadă de aderare, prin analizele efectuate,

¹² Piața internă cuprinde cele patru libertăți de mișcare fundamentale (persoane, bunuri, servicii și capital), precum și politicile comune din domeniile agriculturii, industriei, financiar-bancar, concurenței, comerțului, protecției mediului, fiscalității, muncii și protecției sociale, sănătății.

rapoartele periodice întocmite și transformările realizate, s-a pus un accent deosebit pe întărirea capacității administrative și judiciare de transpunere și aplicare efectivă a acquis-ului comunitar. Prin aplicarea efectivă, se realizează compatibilizarea instituțiilor tuturor statelor membre UE, integrarea acestora în mecanismele funcționale ale UE.

Transpunerea acquis-ului este rezultatul unui proces legislativ destul de complicat, mai ales într-un regim parlamentar bicameral, când există interese de grup transpartinice și când corupția s-a instalat la nivel înalt. De exemplu, chiar și sub amenințarea amânării primirii României în UE sau/și sub amenințarea aplicării unor clauze de salvagardare, proiectele unor legi privind înființarea Parchetului Național Anticorupție, integritatea morală, controlul averilor ș.a. au întâmpinat mari dificultăți în procesul de aprobare. Dificultăți, poate și mai mari, apar și în fazele de aplicare a legilor promulgate, mai ales când acestea afectează anumite interese individuale sau de grup și când necesită expertiză și fonduri pentru aplicare, precum și modificări sau noi construcții instituționale.

Încorporarea acquis-ului comunitar are loc atât în faza de preaderare, cât și în cea de postaderare și ea se referă la două mari categorii de acțiuni: 1) transpunerea legislației și 2) aplicarea efectivă a acesteia. Evaluarea și monitorizarea gradului de transpunere și de aplicare a acquis-ului și a capacității instituționale a statelor se fac folosind diferite căi și instrumente, în parte specifice fazelor în care se află statele în raporturile cu UE (candidate sau membre).

În faza pregătirilor pentru aderare au fost introduse diferite instrumente de susținere și monitorizare, cum sunt programe de asistență tehnică, canale de comunicare formale și informale stabilite între Comisie și administrațiile țărilor candidate, informațiile culese și analizele efectuate de Comisie pentru întocmirea rapoartelor anuale, planurile naționale privind adoptarea acquis-ului, rapoartele și documentele pregătite pentru întâlnirile în cadrul rundelor de negocieri pentru aderare. Toate acestea au fost însoțite de identificarea punctelor critice, precum și de elaborarea unor planuri de acțiune pentru atingerea unor obiective concrete de construcție instituțională și pentru întărirea capacității administrative și judiciare de transpunere și aplicare a acquis-ului¹³. Aderarea statelor la UE este strict legată de îndeplinirea criteriilor prestabilite și de transpunerea și aplicarea acquis-ului.

Transpunerea și aplicarea acquis-ului comunitar nu se încheie odată cu aderarea țărilor la UE. În faza postaderare, statele membre continuă să fie obligate să opereze transpunerea și aplicarea noilor modificări și îmbunătățiri aduse acquis-ului, iar UE să monitorizeze transpunerea și aplicarea acestora¹⁴.

¹³ Constantin Ciupagea și colaboratorii, *Analiza și evaluarea evoluțiilor în plan economic, instituțional și social în cazul noilor state membre ale UE, după 1 mai 2004*, Studiul nr. 9, Institutul European din România, Studii de impact III, p. 57-58.

¹⁴ Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind transpunerea directivelor UE sunt publicate în *Journal Market Scoreboards*, iar rapoartele periodice ale Comisiei privind aplicarea acquis-ului se publică în *Annual Reports on Monitoring the Application of Community Laws*. Aceste rapoarte subliniază rămănerile în urmă, identifică obstacolele existente și fac recomandări care produc mai mult un efect de imagine, ținând seama că relevările critice efectuate pot arunca o lumină defavorabilă asupra statelor respective.

5. Instrumente analitice și evaluări empirice privind convergența instituțională

Nevoia de aprofundare a analizelor și de extindere a modelării în domeniul instituțional a impus efortul de a crea noi noțiuni și de a le operaționaliza prin indicatori cantitativi și calitativi cu diferite grade de generalizare și/sau de agregare. Atât timp cât cercetările din acest domeniu au operat doar cu raționamente expuse verbal, fără instrumente analitice, nu s-au putut face pași importanți pe linia extinderii și adâncirii analizelor privind rolul și impactul instituțiilor asupra sistemelor economice și pe linia verificării verosimilității ipotezelor. Introducerea unor noi concepte și operaționalizarea lor prin instrumente de măsurare și analiză au deschis calea unor noi abordări în domeniu.

În ciuda dificultăților, în cadrul cercetărilor empirice, mai ales pentru economiile în tranziție, există încercări de măsurare a nivelului de dezvoltare cantitativă și calitativă a instituțiilor, a schimbărilor instituționale, precum și a impactului acestor schimbări asupra rezultatelor economice. Acest lucru a devenit posibil datorită faptului că au fost introduse noțiuni și instrumente analitice operaționale, cum sunt gradul de concordanță a legislației naționale cu acquis-ul comunitar, capitalul instituțional, capitalul social¹⁵ sau infrastructura socială, precum și indicatori cu grade diferite de agregare și indicatori compoziți.

5.1. Măsurarea gradului de concordanță a legislației

Pentru a aprecia gradul de concordanță a legislației unui stat sau grup de state cu acquis-ul comunitar, se pot folosi ca indicatori de măsurare: gradul de transpunere a acquis-ului comunitar în legislația țărilor (grupului de țări) luate în studiu¹⁶ și gradul de compatibilitate a actelor normative ale statelor care transpun acquis-ul comunitar¹⁷.

¹⁵ În înțelesul obișnuit din țara noastră, capitalul social reprezintă fie valoarea contabilă, fie valoarea de piață a unei firme. În studiul de față, capitalul social reprezintă valoarea instituțiilor informale. Pentru a se evita orice confuzie, adeseori se folosește termenul de infrastructură socială în loc de capital social.

¹⁶ Indicatorul privind gradul de transpunere a acquis-ului comunitar în legislația țărilor se calculează pe baza următoarelor formule:

$$K_T = \frac{n_{DT}C_D + n_{DZT}C_{DZ} + n_{AT}C_A}{n_D C_D + n_{DZ} C_{DZ} + n_A C_A}$$

unde: K_T – gradul de transpunere; n_{DT} – numărul directivelor transpuse; n_D – numărul directivelor UE; n_{DZT} – numărul deciziilor transpuse; n_{DZ} – numărul deciziilor UE; n_{AT} – numărul altor acte transpuse; n_A – numărul altor acte ale UE; C_D – coeficientul pentru directive; C_{DZ} – coeficientul pentru decizii; C_A – coeficientul pentru alte acte comunitare. Coeficienții au fost luați în calcul cu diferite valori, după specificul actelor normative, și anume:

- directivele cu valoarea 1;
- deciziile cu valoarea 0,9;
- alte acte normative 0,2.

¹⁷ Indicatorul privind gradul de compatibilitate se calculează pe baza formulei:

$$K_{comp} = \frac{M_I C_I + M_P C_P + M_{C/in} C_{C/in}}{M}$$

În cadrul Programului de cercetare *Pre-accession impact studies II (PAIS II)* al Institutului European din România, o echipă de cercetare a calculat cei doi indicatori pe economia României, luând în considerare acquis-ul comunitar din anul 2002 și legislația română din primele luni ale anului 2004¹⁸. Calculele privind gradul de concordanță ilustrat prin cei doi indicatori – gradul de transpunere și gradul de compatibilitate – au fost efectuate pe fiecare capitol de negociere și pe total economie, în condițiile în care la o parte din capitole se încheiaseră negocierile (se închiseseră provizoriu), iar restul capitolelor se aflau în curs de negociere (erau deschise). Rezultatele calculelor efectuate pe capitole de negociere și pe total, pe baza formulelor redată în subsol, sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1

Gradul de concordanță între legislația română (2004) și acquis-ul comunitar (2002) (în %)

Capitole de negociere	Grad de transpunere	Grad de compatibilitate
A. Capitole negociate (închise provizoriu)		
1. Libera circulație a mărfurilor	93,1	91,90
2. Libera circulație a persoanelor	93,70	70,70
4. Libera circulație a capitalurilor	100,00	85,70
5. Dreptul societăților comerciale	90,00	92,00
8. Pescuitul	-	55,00
9. Politica transporturilor	70,80	84,10
10. Impozitare	90,10	91,10
11. Uniunea economică și monetară	82,20	60,40
12. Statistică	86,40	87,60
13. Politica socială și de ocupare	94,20	94,20
15. Politici industriale	100,00	50,00
16. Întreprinderi mici și mijlocii	83,10	90,10
17. Știință și cercetare	100,00	100,00
18. Educație, formare profesională și tineret	84,50	81,50
19. Telecomunicații și tehnologia informației	83,30	90,00
20. Cultură și audiovizual	100,00	92,80
23. Protecția consumatorilor și a sănătății	72,00	100,00
25. Uniunea vamală	84,9	51,00
27. PESC	57,00	100,00
28. Control financiar	100,00	90,00
Total parțial (A)	82,60	78,60
B. Capitole în curs de negociere (deschise)		
3. Libera circulație a serviciilor	86,10	86,90

unde: K_{comp} – gradul de compatibilitate; M_t – acte normative naționale total compatibile cu actele comunitare transpuse; M_p – idem parțial compatibile; M_{cfn} – idem incompatibile sau cu compatibilitate necunoscută; $M = M_t + M_p + M_{cfn}$. Coeficienții au fost luați cu valori diferite după gradul de compatibilitate, astfel: 1 – compatibilitate totală; $0 < C_p < 1$ – compatibilitate parțială; 0 – incompatibilitate sau compatibilitate necunoscută.

¹⁸ Augustin Fuera, Steliana Sandu și colaboratorii, *Evaluarea gradului de concordanță a legislației României cu acquis-ul comunitar, la nivelul anului 2002, pe capitole de negociere*, Institutul European din România, Studii de impact II, Studiul nr. 1, 2004, București.

6. Concurența și ajutorul de stat	65,00	77,50
7. Agricultură	55,00	63,50
14. Energia	53,20	72,20
22. Protecția mediului înconjurător	79,60	62,00
24. Justiția și afacerile interne	71,10	65,80
Total parțial (B)	68,33	71,32
Total general (A+B)	75,5	75,0

* La capitolul 21 (Politica de dezvoltare regională), acquis-ul este format din regulamente care vor fi aplicate direct în legislația română în momentul aderării; la capitolele 26 (Relații externe), 29 (Prevederi financiare și bugetare) și 30 (Instituții), calculele fie conduc al rezultate irelevante, fie nu pot fi efectuate. De aceea ele nu au fost incluse în tabel.

Sursa: Augustin Fuerea, Steliana Sandu și colaboratorii, *op. cit.*, p. 17-19.

Se observă diferențe notabile între cele două categorii de capitole (cele închise provizoriu A și cele deschise B), dar și între capitolele din cadrul fiecărei categorii în ce privește gradul de concordanță între legislația românească (2004) și acquis-ul comunitar (2002). În ultimii doi ani (2005 și 2006), în țara noastră, au fost făcute progrese importante pe linia sporirii gradului de concordanță, fapt ce a determinat Comisia Europeană și Parlamentul European să fie de acord cu aderarea României la UE în ianuarie 2007.

După aderare, țările membre sunt supuse monitorizării în ce privește îndeplinirea obligațiilor de transpunere a acquis-ului comunitar (directivelor) în legislația națională. Din rapoartele Comisiei (Internal Market Scoreboards), rezultă că în 2004 existau întâzieri în transpunerea acquis-ului chiar și la grupul statelor membre cu vechime în UE. De exemplu, la grupul UE 15, gradul de transpunere a fost de 97,8%, din care Franța 95,9%. În același an, la grupul lărgit UE 25 (UE 15 + cele 10 state noi membre), indicatorul privind gradul de transpunere a acquis-ului a fost în medie de 92,9%, din care la unele dintre țările nou intrate indicatorul a fost mult mai scăzut: Slovacia 72,1%, Polonia 83,2%, Republica Cehă 89,3%. După un an de la aderare (2005), țările respective au recuperat în mod spectaculos rămănerile în urmă, sporind astfel gradul de transpunere: UE 25 la 98,1%, din care noile țări membre (UE 10) la 98,3%, din care Slovacia 98,6%, Polonia 98,3%, Republica Cehă 96,4%.

Odată cu aderarea, țările membre trec într-o nouă fază de verificare asupra modului în care ele își îndeplinesc în continuare obligațiile legate de transpunerea și aplicarea acquis-ului comunitar. Comisia poate să recurgă la folosirea unei mai mari diversități de instrumente de monitorizare mai directe și mai eficiente. De exemplu, în afara publicării unor rapoarte periodice și a unor evaluări și coordonări ale unor politici economice, Comisia Europeană, prin personalul său sau prin agențiile comunitare, poate efectua inspecții pentru a verifica modul cum sunt aplicate și respectate prevederile comunitare în anumite domenii, inclusiv inspecții la sediile companiilor suspectate de practici anticoncurențiale sau la domiciliile managerilor acestora, pentru a confisca toate dovezile relevante investigației. De asemenea, Comisia poate declanșa proceduri de sancționare pentru nerespectarea obligațiilor ce decurg din calitatea de stat membru.

5.2. Capitalul instituțional și evaluări privind starea și efectele acestuia

A. Considerații metodologice

Așa cum s-a subliniat mai sus, instituțiile reprezintă o rețea de reguli formale și informale menite să introducă ordine în viața economică și socială și să edifice un mecanism de aplicare și monitorizare a acestor reguli în vederea utilizării în mod eficient a resurselor naționale disponibile. În comunitățile naționale dezvoltate, instituțiile reprezintă acumulări de reguli și de experiențe pozitive sau de bune practici obținute timp de secole. Din acest punct de vedere, instituțiile pot fi interpretate ca un capital special - numit capital instituțional – de care dispune orice națiune. Stocul de capital instituțional sporește odată cu extinderea, întărirea și perfecționarea instituțiilor, precum și cu aplicarea și monitorizarea regulilor formale și informale¹⁹. El (stocul de capital) încorporează toată experiența și toate inovările aduse în domeniu, ceea ce face posibilă, pe de o parte, înlăturarea obstacolelor în calea desfășurării normale a activităților economice, prin aplicarea politicilor de liberalizare a piețelor și de sporire a responsabilităților pentru respectarea reglementărilor, și, pe de altă parte, stimularea dezvoltării economice, prin reducerea costurilor de tranzacție.

Important de știut este faptul că instituțiile facilitează tranzacțiile atât în cadrul mecanismului de piață, cât și în afara acestuia. Instituțiile formale, în principal, sunt responsabile pentru asigurarea funcționării normale (fără obstacole) a pieței, pe când instituțiile informale, care formează așa-numitul capital social, reprezintă catalizatorul tranzacțiilor în afara pieței²⁰.

Fiind expresia unor înclinații culturale ale grupurilor de indivizi ori expresia unor obiceiuri, mentalități și atitudini moștenite sau primite prin educație, regulile informale (nereglementate) au un caracter pronunțat subiectiv, fiind legate direct de acțiunile sau de reacțiile indivizilor și ale grupurilor sociale. De aceea, ele au căpătat denumirea de capital social sau de infrastructură socială (Arrow, 1970; Coleman, 1988).

Deși problema impactului capitalului instituțional (evoluției acestuia) asupra dezvoltării economice a stat în atenția majorității economiștilor instituționaliști,

¹⁹ Tipurile de instituții codificate în reguli sau formalizate, definite mai sus, fac parte din categoria instituțiilor formale și constituie așa-numitul *capital instituțional*. Instituțiile formale sunt complementate de *instituțiile informale* identificate ca practici curente (routines), obiceiuri, tradiții, cultură, încrederea mutuală etc., sădite în societate de-a lungul timpului. Definite de Arrow ca norme ale comportamentului social, incluzând codurile etice și morale, acestea pot fi interpretate ca reacții ale societății pentru a compensa neajunsurile pieței. Instituțiile informale constituie așa-numitul capital social. Norma încrederii mutuale, ca element important al instituțiilor informale, în opinia lui Arrow, este capabilă să sprijine (să servească) alocarea resurselor în afara pieței. În absența încrederii, ar fi fost foarte costisitor să fie puse în ordine alternativele: sancțiuni, garanții și oportunități (Arrow K. J., 1970, *The Organization of Economic Activity: Issues Pertinent to the Choice of Market versus Non-market Allocation*, în Robert H. Hameman and Julius Margolis, Eds., „Public Expenditure and Policy Analysis”, Chicago, Markham).

²⁰ Syed M. Ahsan and Melania Nica, *Growth, Integration and Institutions in Eastern Europe and Former Soviet Union* (EEFSU), internet, April 2005.

totuși mult mai târziu au sporit preocupările lor pentru clarificări și determinări cantitative, stimulate mai ales de apariția unor ample discontinuități instituționale în perioada de tranziție la economia de piață a fostelor țări socialiste europene, precum și de viteza cu care țările candidate la UE au reușit să-și restructureze și modernizeze sistemele economice în comparație cu restul țărilor foste socialiste aparținând Comunității Statelor Independente (CSI). Colapsul economic produs în ultimul deceniu al secolului trecut de vidul instituțional, precum și comparațiile dintre țări privind modul de redresare economică au constituit fapte mai mult decât edificatoare pentru economiști de a reconsidera rolul și importanța capitalului instituțional în asigurarea echilibrului dinamic al economiilor naționale²¹ și de a studia cu atenție sporită această arie de probleme.

În unele studii sau modele multifactoriale de creștere economică și de convergență, se fac referiri la indicatorul sintetic privind dezvoltarea instituțională menită să exprime îmbunătățirea ambianței pieței (mediului de afaceri) și utilizată ca factor de convergență. De exemplu, Hall și Jones scot în evidență faptul că diferențele între țări în ce privește acumularea de capital fizic și uman și productivitatea sunt determinate de diferențele dintre instituții și dintre politicile guvernamentale, pe care ei le numesc infrastructură socială.

Lovindu-se de însemnate obstacole metodologice²² în încercările lor de a calcula un indicator sintetic expresiv privind capitalul instituțional, mulți autori recurg la calcularea și folosirea unor indicatori parțiali în analizele econometrice, alături de alți indicatori. Ei recurg la această soluție nu neapărat pentru a stabili o relație cauzală, ci mai mult pentru a pune în evidență efectul direct al acestora asupra rezultatelor creșterii ori convergenței economice²³. De exemplu, o seamă de economiști (Barro și Sala-i-Martin, Easterly și Levine, Mauro, Melo, Wolf, Kaufman ș.a.) iau ca variabile instituționale parțiale sau ca derivate negative ale vidului instituțional ori ale unor sisteme instituționale slabe: instabilitatea politică, fragmentarea etnică, corupția, slaba guvernare, riscul în afaceri, libertatea politică, liberalizarea piețelor. Date fiind dificultățile de obținere a informațiilor la nivel internațional și de asigurare a comparabilității datelor, marea majoritate a indicatorilor privind capitalul instituțional este calculată de organizații publice și private cu vocație internațională. Cei mai mulți dintre autorii care efectuează

²¹ M. Raiser, 2001, *Informal Institutions' Social Capital and Economic Transition: Reflections on a Neglected Dimension*, în Corma and Popov (Eds.), 2001, „Transition and Institutions”, Oxford University Press; N.F. Campos and F. Coricelli, 2002, *Growth in Transition: What We Know, What We Don't and What We Should*, World Bank's Global Development Network, Explaining Growth Project, www.gdnet.org; idem, *Journal of Economic Literature*, XL, 793-836; Syed M. Ahsan and Melania Nica, *op. cit.*

²² Dintre aceste obstacole, trebuie menționate următoarele: caracterul intangibil (nonsubstanțial) al tuturor elementelor constitutive ale capitalului instituțional; caracterul accentuat eterogen al componentelor; relativitatea cu care este încă privită, definită și utilizată această noțiune, aceasta depinzând încă de fazele evoluției economiilor naționale, de scopul analizelor ș.a.

²³ Daniel Kaufman, Aart Kraay and Pablo-Zoido-Lobatón, *Governance Matters*, World Bank Development Research Group, Macroeconomics and Growth, „Policy Research Working Paper”, 2196, Oct. 1999.

cercetări empirice privind convergența și creșterea economică folosesc datele statistice din publicațiile acestor organizații.

În abordările de până în prezent, analiza relației dintre cele două variabile – capitalul instituțional și creșterea economică – s-a înscris, în cea mai mare parte, în următoarele trei grupe de probleme: 1) evaluarea productivității reziduale a factorilor prin utilizarea funcției de producție (Hall, Jones, 1996, 1999); 2) contribuția factorilor determinanți la creșterea economică convergentă (Mankiw, Romer, Weil, 2002); 3) relația cauzală dintre ridicarea calității (eficienței) instituțiilor și creșterea economică și, invers, dintre creșterea economică și ridicarea calității (eficienței) capitalului instituțional (Kaufmann ș.a.; 1999, 2002; Havrylyshyn, 2002).

Dezvoltările care urmează se vor înscrie în cea de-a treia grupă de probleme, folosind regresia unor date transversale ale indicatorilor agregați de rezultate și de inputuri pe un număr mare de țări. În acest demers, pornim de la argumentul oferit de Hall, Jones, Kaufmann ș.a., potrivit căruia factorul determinant al diferențelor dintre țări în ce privește rezultatele (outputurile) economice îl reprezintă capitalul instituțional. În acest scop, vom lua ca variabilă dependentă logaritmul venitului național brut pe locuitor exprimat prin paritatea puterii de cumpărare (PPC) ($\log y$) și ca variabilă independentă explicativă capitalul instituțional (K_{inst}):

$$\log y = \alpha + \beta K_{inst} + \varepsilon \quad (1)$$

Este o funcție liniară a instituțiilor, unde ε semnifică erorile izvorâte din măsurare. Evident, în ecuația dată, capitalul instituțional este departe de a epuiza explicarea diferențelor de venit pe locuitor dintre țări. Întrucât în ecuație au fost omiși ceilalți factori, diferențele corespunzătoare acestora, împreună cu erorile de măsurare sunt preluate (însumate) de elementul ε al ecuației de mai sus.

Dat fiind faptul că pentru caracterizarea capitalului instituțional nu există încă un indicator sintetic (atocuprinzător), în calculele care urmează, pe lângă indicatorul privind *instituțiile publice* ($K_{inst p}$), sunt luate în considerare și alte două categorii de indicatori instituționali, și anume: *mediul macroeconomic* ($K_{inst m}$) și *gradul de libertate (descentralizare) a economiei* ($K_{inst l}$).

Instituțiile nu sunt elemente venite din afară și nici gratuite. Ele au un caracter pronunțat endogen, în sensul că au o istorie strâns legată de evoluția economică, socială și culturală a țărilor. Ele încorporează însemnate investiții în inovări instituționale, transfer de cunoștințe, investiții în dezvoltarea capacităților manageriale, în instituirea, consolidarea și respectarea regulilor la toate nivelurile. Acest proces poate fi evidențiat printr-o corelație inversă față de cea precedentă, în care apare ca variabilă dependentă capitalul instituțional (K_{inst}), iar ca variabilă explicativă nivelul de dezvoltare economică (y), la care se mai adaugă și alte variabile, reprezentate de factorii determinanți specifici, observabili, exprimați prin vectorul \mathbf{x} și care influențează schimbările sau evoluția sistemului instituțional:

$$K_{inst} = a + \theta \log y + \gamma \mathbf{x} + v \quad (2)$$

unde v preia erorile de măsurare, precum și mărimea efectelor produse de factorii neobservați.

Pentru fiecare din cele trei categorii de capital instituțional menționate mai sus ($K_{inst p}$, $K_{inst m}$, $K_{inst l}$), există mai mulți factori explicativi specifici, care formează vectorul x de care aminteam mai sus. Noi am luat în considerare pe unii dintre aceștia, în funcție de importanța lor și de disponibilitatea datelor bazate pe observațiile empirice.

Indicatori agregați (compoziți)	Subindicatori explicativi (componente)
$K_{inst t}$	x
$K_{inst p}$ <i>Instituțiile publice</i>	x_{p1} – contracte și legi x_{p2} – corupția
$K_{inst m}$ <i>Mediul macroeconomic</i>	x_{m1} – stabilitatea macroeconomică x_{m2} – risipa (waste) guvernamentală x_{m3} – ratingul de țară pentru acordarea de credite
$K_{inst l}$ <i>Gradul de libertate (descentralizare)</i>	x_{l1} – comerțul x_{l2} – intervenția guvernamentală x_{l3} – salarii și prețuri

Din cauză că instituțiile nu pot fi exprimate numeric riguros, mărimile agregate produc un grad relativ ridicat de erori (Kaufmann ș.a., 1999).

Să notăm cu K_{inst}^* indicatorul agregat al capitalului instituțional observat. El este compus din totalitatea elementelor notate cu K_{inst} , la care trebuie adăugate și erorile de măsurare a acestora, notate cu u :

$$K_{inst}^* = K_{inst} + u \quad (3)$$

Prin substituirea ecuației (3) în ecuația (1), se obține relația:

$$\log y = \alpha + \beta K_{inst}^* + (\varepsilon - \beta u) \quad (4)$$

care surprinde întreaga gamă de erori de măsurare și de efecte ale factorilor neobservați.

Deși există date statistice disponibile pentru un număr mare de țări, folosirea lor în soluționarea ecuațiilor de mai sus, precum și analiza rezultatelor obținute prin aplicarea metodei de regresie multiplă se vor face într-un studiu separat.

B. O analiză empirică

În această fază a studiului, ne mărginim la câteva explicații sumare privind sursele de date și conținutul indicatorilor, punerea acestora în corelație cu indicatorul sintetic venitul național brut pe locuitor și expunerea grafică și numerică a rezultatelor calculelor de regresie simplă.

Starea instituțională, evoluția și efectele acestei stări sunt exprimate prin indicatori specifici, elaborați și calculați de diferite organizații cu vocație

internațională²⁴. Ținând seama de coerența și expresivitatea indicatorilor, precum și de autoritatea științifică de care se bucură pe plan mondial, am ales ca sursă baza de date a organizației „World Economic Forum”. De aici am ales, ca indicatori relevanți pentru studiul nostru, instituțiile publice și mediul macroeconomic, împreună cu subindicatorii lor constituenți: contracte și legi și corupția și, respectiv, stabilitatea macroeconomică, risipa guvernamentală și ratingul de țară pentru acordarea creditelor.

Sachs și McArthur consideră instituțiile publice și mediul macroeconomic cei doi piloni ai creșterii și competitivității economice, alături de progresul tehnologic, care constituie cel de-al treilea pilon.

De ce sunt considerați cei doi indicatori agregați – instituțiile publice și mediul macroeconomic - piloni ai creșterii economice și competitivității?

Cu privire la instituțiile publice: Chiar dacă într-o economie de piață activează într-o proporție covârșitoare firmele private, ele fie nu pot opera, fie operează cu costuri de tranzacție foarte ridicate într-o piață dezorganizată sau care este slab reglementată ori unde nu se respectă regulile formale stabilite (normele legale). Dacă drepturile de proprietate nu sunt riguros definite și nu sunt garantate și apărate de un sistem legal și judiciar corect și puternic, contractele, de asemenea, nu sunt respectate, cei vinovați nu sunt trași la răspundere fie din cauza viciilor legislative, fie din cauza aparatului judiciar slab, lipsit de responsabilitate și corupt, iar desfășurarea vieții economice devine aproape imposibilă și foarte costisitoare. În țările unde legile și sistemele judiciare sunt slabe sau nu funcționează și unde

²⁴ Principalele surse de date și informații comprehensive, calculate și prezentate în mod sistematic și cu un grad ridicat de credibilitate, despre starea și evoluția sistemelor instituționale ale țărilor sunt oferite de următoarele organizații internaționale:

- *Heritage Foundation/Wall Street Journal* (calculează indicele general al libertății (descentralizării) economiilor, în baza evaluării de către experți a unui număr de 10 factori instituționali relevanți, precum și subindicii medii privind drepturile de proprietate, reglementările guvernamentale și corupția.

- *Freedom House* (indicatorii sunt calculați pe baza opiniilor experților din afara țărilor respective, însă care cunosc bine realitățile; indicatorii se referă la statul de drept, guvernarea, administrația publică, privatizarea, drepturile politice și civice.

- World Economic Forum calculează, pe baza sondajelor, indicatorii privind mediul macroeconomic, instituțiile publice, progresul tehnologic, precum și subindicatorii factorilor determinanți și indicatorul compozit (sintetic) privind gradul de competitivitate.

- *Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare* (BERD) calculează indicatori pentru economiile în tranziție la economia de piață, pe baza evaluărilor făcute de experții din afara țărilor respective (reforma bancară, liberalizarea ratei dobânzii, politica concurenței, guvernanta și restructurarea întreprinderilor, reforma infrastructurii generale, marea privatizare, liberalizarea piețelor, protecția piețelor și a instituțiilor non-bancare, mica privatizare, comerțul și sistemul schimburilor externe), precum și un indice compozit numit indicele progresului reformei.

- *Banca Mondială* efectuează cercetări asupra mediului instituțional pentru Raportul dezvoltării mondiale, calculând indicatori privind: predictibilitatea politicilor guvernamentale (legi, politici), drepturile de proprietate, calitatea relației guvernare-afaceri-birocrație-eficiența guvernantei în domeniul serviciilor, corupția, gradul de încredere în instituții, constrângeri instituționale ș.a.

- *Euromoney* publică evaluări privind riscurile de țară începând din anul 1992, pe baza evaluărilor efectuate de experți.

corupția este de nestăpânit, pentru firmele oneste, afacerile devin prea scumpe sau chiar prohibitive din punct de vedere al costurilor de tranzacție. Tocmai prin prisma acestor elemente sunt evaluați de către experți atât indicele compozit privind instituțiile publice, cât și subindicii privind contractele și legile, precum și corupția.

Dând valori crescătoare începând de la țările ca instituțiile cele mai slabe, unde legile și contractele și drepturile de proprietate nu se respectă, și până la țările cu instituțiile cele mai puternice, valorile cele mai mici privind instituțiile publice s-au înregistrat la Haiti (2,28) și Bangladesh (2,48), acestea fiind pe locurile 102 și, respectiv, 100, iar valorile cele mai ridicate s-au înregistrat la Danemarca (6, 56) și Finlanda (6,52), acestea ocupând locurile 1 și, respectiv, 2 în ierarhia țărilor privind calitatea instituțiilor. Din punctul de vedere al calității instituțiilor publice, România ocupa, în anul 2003, un loc nefavorabil (86) în ierarhia celor 102 țări, și anume după Uganda și Filipine²⁵.

Cu privire la mediul macroeconomic: Și cadrul instituțional reprezentat de mediul macroeconomic influențează desfășurarea vieții economice și sociale fie pozitiv, când regulile economico-financiare sunt respectate și când au loc reglaje care să asigure ordinea și stabilitatea sistemului, fie negativ, când lipsesc ori nu sunt respectate reglementările și mecanismele de rigoare privind echilibrele economice și financiare. Deficitele bugetare guvernamentale exagerate, scăparea de sub control a sistemului monetar, risipirea banului public, sporirea creditelor pentru consum constituie tot atâtea acțiuni care conduc la inflație și șomaj, cu efecte deosebit de nocive pentru actorii economici. Sunt afectate planurile de afaceri și deciziile firmelor și, prin aceasta, însăși baza creșterii economice. Dispar, totodată, stimulentele pentru economisire și este grav erodat nivelul de trai al populației.

Și în acest caz, aprecierile indicatorilor privind mediul macroeconomic se dau pe țări în ordine crescătoare: de la valorile cele mai mici, înregistrate de țările sărace, cu instituțiile cele mai slabe (Zambia aflată pe ultimul loc – 102 – cu indicii de 1,98 la mediul macroeconomic, 1,78 la risipa guvernamentală și 1,00 la ratingul de țară), la valorile cele mai mari în ce privește mărimea indicilor, înregistrate de țările cele mai bogate, și anume: Singapore cu 5,69 la mediul macroeconomic și cu 6,12 la risipa guvernamentală, iar Elveția cu 7 la ratingul de țară. Din totalul de 102 țări, România se afla, în anul 2003, pe locul 81 la mediul macroeconomic (cu indicele de 2,93), pe locul 96 la risipa guvernamentală (cu indicele de 1,95) și pe locul 66 la ratingul de țară (cu indicele de 2,64)²⁶.

În ultimii trei ani, marcați de pregătirea pentru aderarea la UE, România a făcut progrese importante pe linia îmbunătățirii indicatorilor instituționali analizați, prin transpunerea și compatibilizarea acquis-ului comunitar. O problemă care rămâne a fi rezolvată tot atât de rapid este aceea a aplicării și respectării noilor reguli.

Disponând de datele statistice ale indicatorilor privind venitul național brut pe locuitor (USD-PPC) și diferitele stări calitative ale capitalului instituțional

²⁵ Baza de date *World Economic Forum*.

²⁶ Baza de date ș.

(componente ale acestuia pe toate țările cu date disponibile) (tabelele din anexele 1-3), suntem în măsură să reprezentăm grafic legătura dintre rezultatele economice (PIB/locuitor) și calitatea instituțiilor și să determinăm impactul stărilor capitalului instituțional asupra rezultatelor economice, folosind metoda corelației simple, conform relației (1) de mai sus.

Calculule au fost efectuate pe baza seriilor transversale, în două variante:

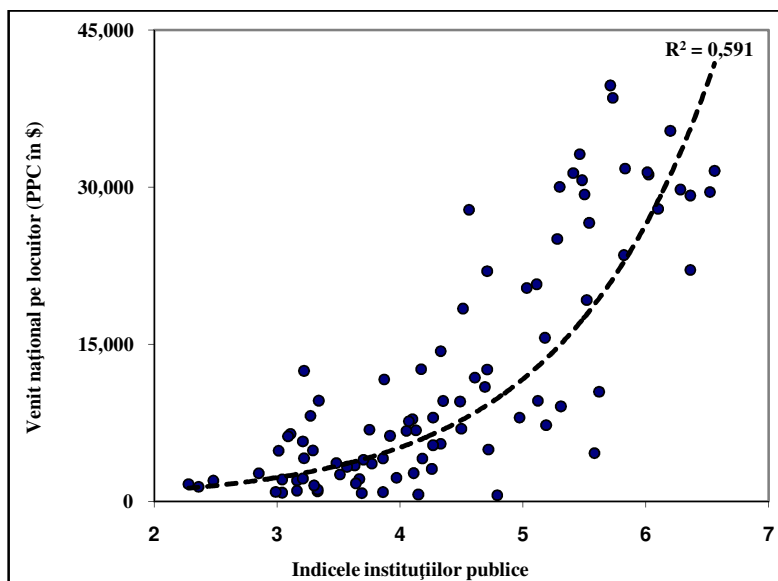
- pe totalul țărilor cu date disponibile și
- pe țările Uniunii Europene (27 + Turcia – țară candidată).

De asemenea, în lipsa unui indicator agregat privind capitalul instituțional, au fost folosiți ca factori explicativi componente și subcomponente ale acestuia, și anume:

- instituțiile publice și subindicii privind:
 - contracte și legi;
 - corupția;
- mediul macroeconomic și subindicii privind:
 - stabilitatea macroeconomică;
 - risipa guvernamentală;
 - ratingul de țară pentru credite.

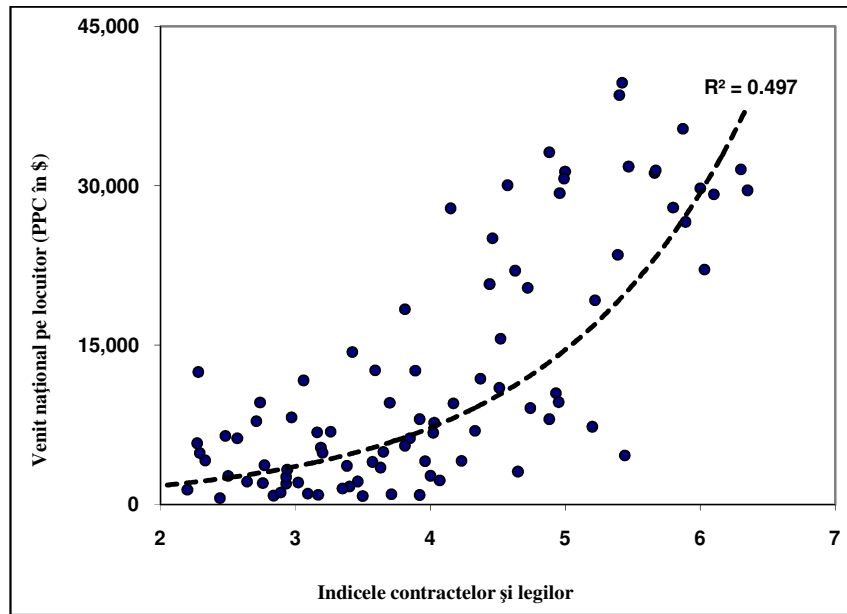
Prelucrarea datelor conform schemei de mai sus a condus la o seamă de rezultate semnificative, expuse atât grafic, în figurile 1-14, cât și în formă numerică, în tabelul 2.

Din analiza figurilor expuse grafic, se poate constata o corelație relativ înaltă între nivelul de dezvoltare a economiilor naționale (venitul național brut/locuitor) și indicii (subindicii) privind dezvoltarea instituțională a țărilor cuprinse în panel.

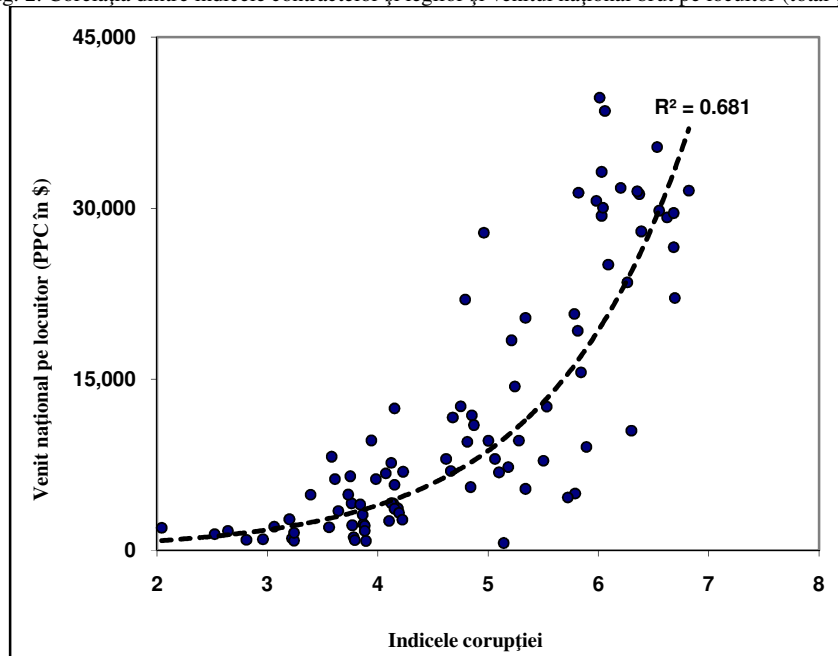
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 1. Corelația dintre indicele instituțiilor publice și venitul național brut pe locuitor (total țări)

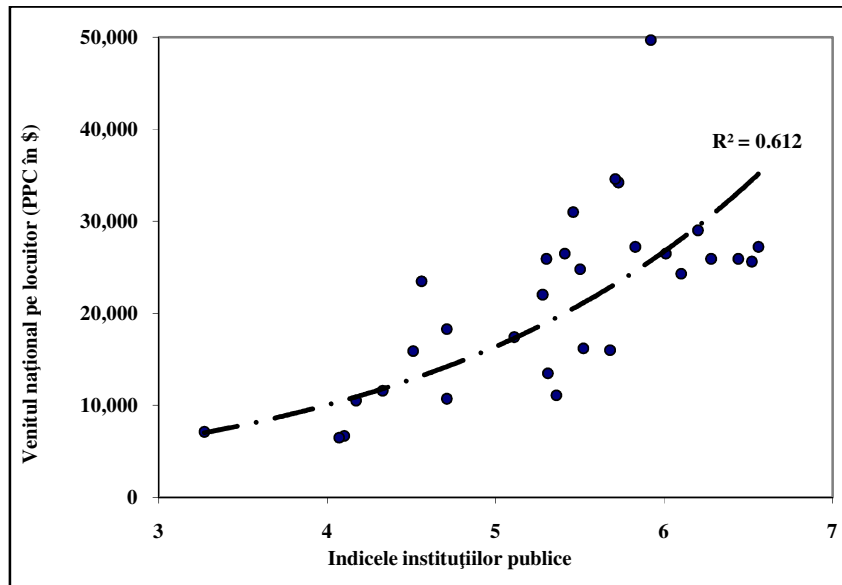
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 2. Corelația dintre indicele contractelor și legilor și venitul național brut pe locuitor (total țări)

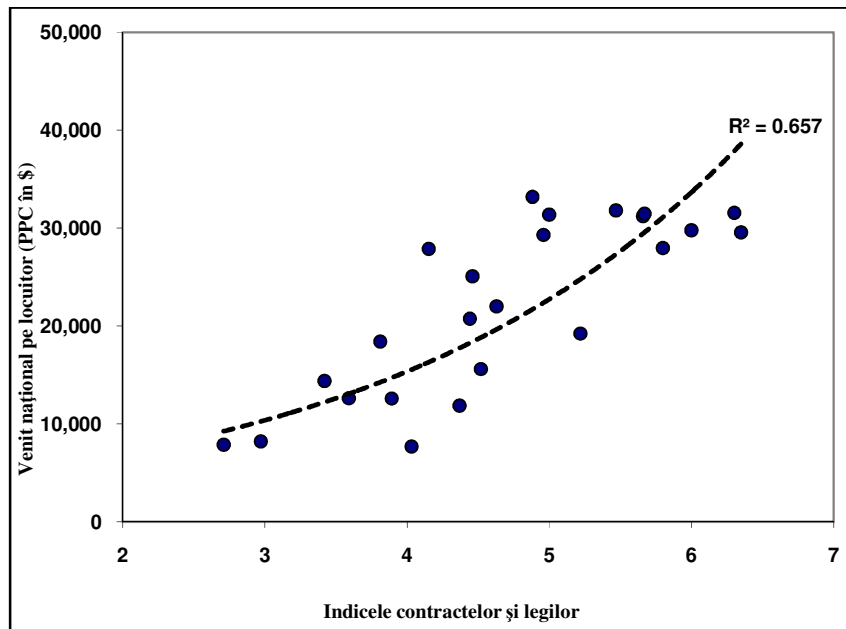
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 3. Corelația dintre indicele corupției și venitul național brut pe locuitor (total țări)

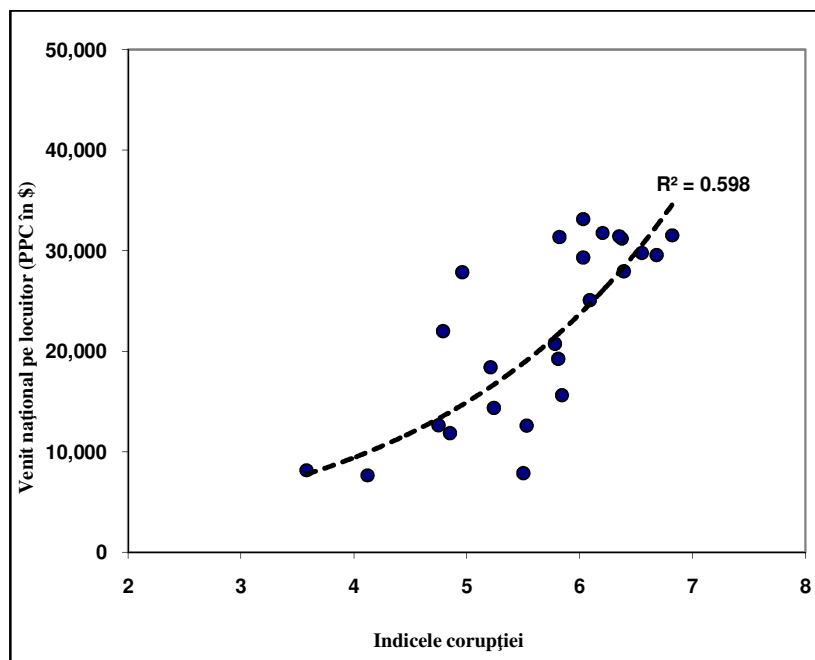
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 4. Corelația dintre indicele instituțiilor publice și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

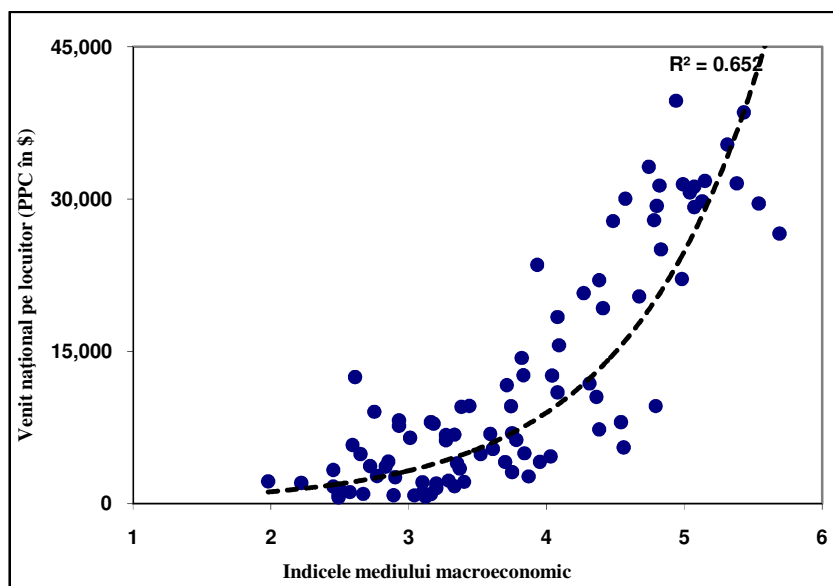
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 5. Corelația dintre indicele contractelor și legilor și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

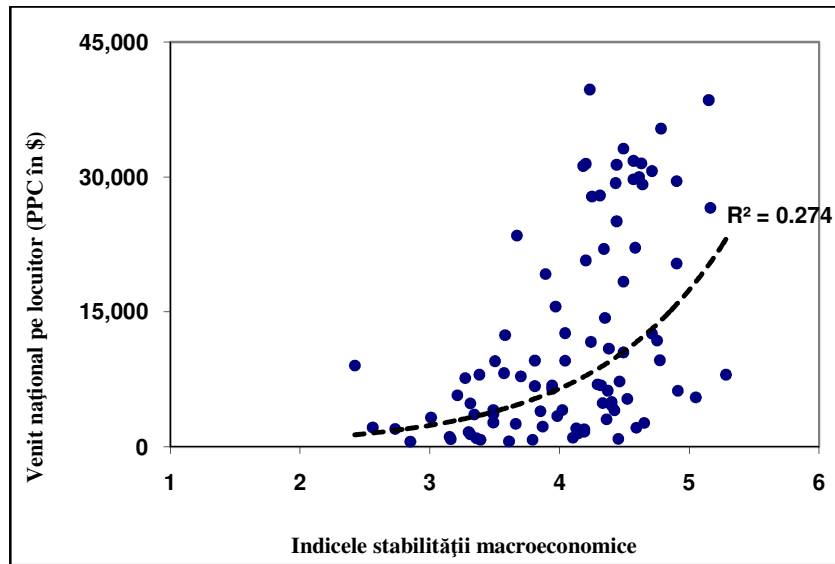
Sursa: Datele din anexa 1.

Fig. 6. Corelația dintre indicele corupției și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

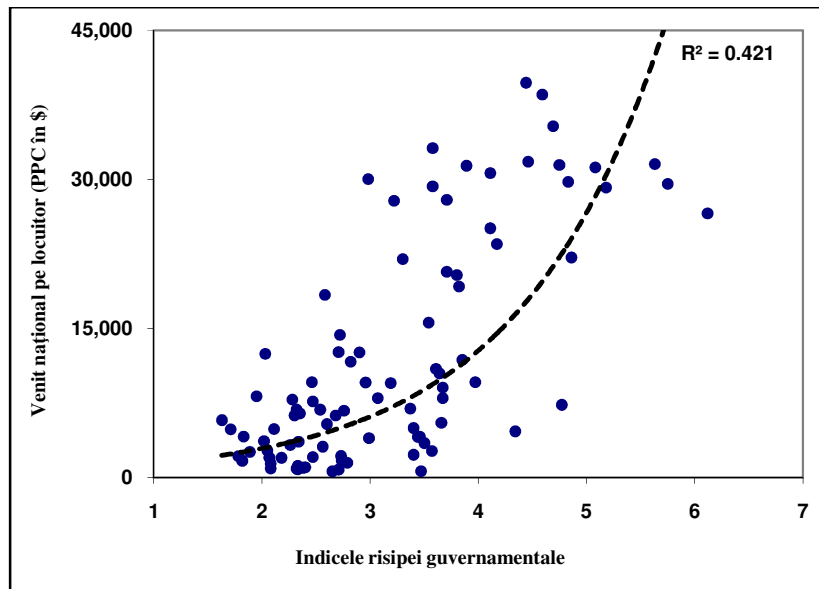
Sursa: Datele din anexa 2.

Fig. 7. Corelația dintre indicele mediului macroeconomic și venitul național brut pe locuitor (total țări)

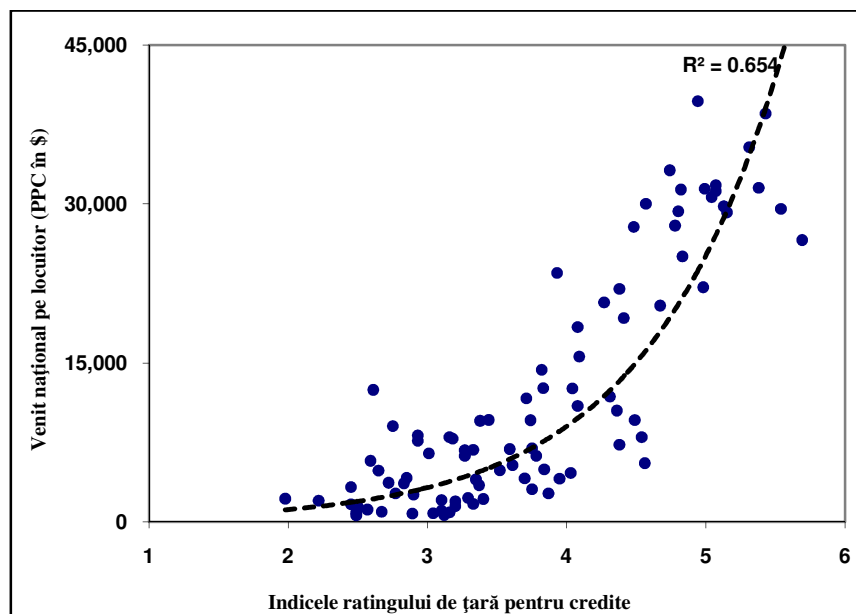
Sursa: Datele din anexa 2.

Fig. 8. Corelația dintre indicele de stabilitate macroeconomică și venitul național brut pe locuitor (total țări)

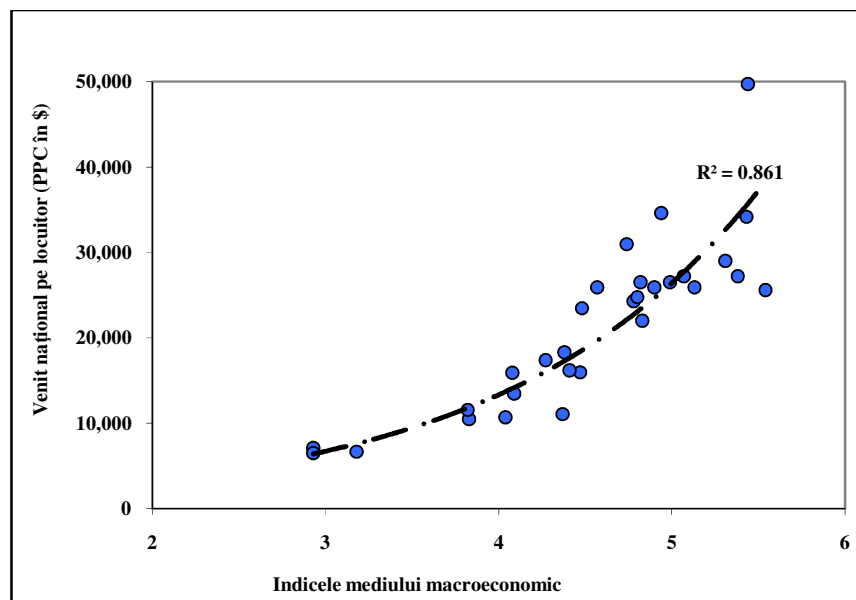
Sursa: Datele din anexa 2.

Fig. 9. Corelația dintre indicele risipei guvernamentale și venitul național brut pe locuitor (total țări)

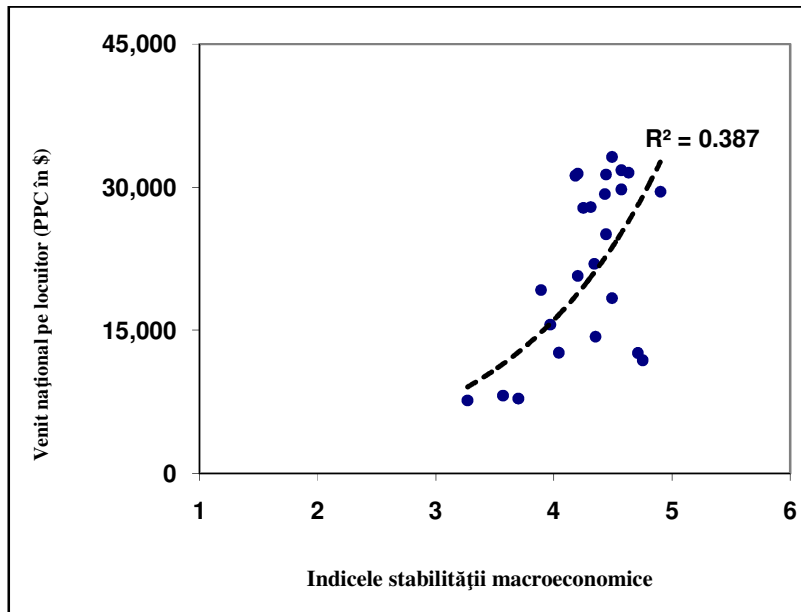
Sursa: Datele din anexa 2.

Fig. 10. Corelația dintre indicele ratingului de țară pentru credite și venitul național brut pe locuitor (total țări)

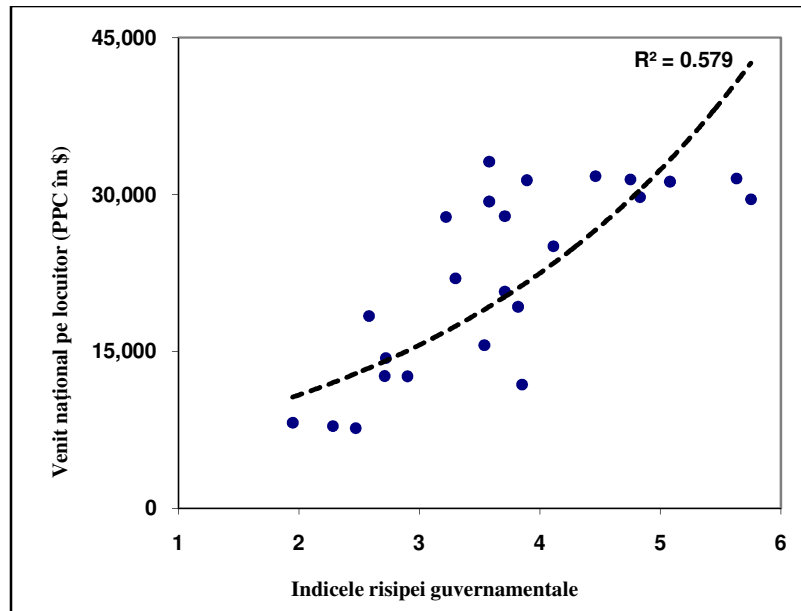
Sursa: Datele din anexa 3.

Fig. 11. Corelația dintre indicele mediului macroeconomic și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

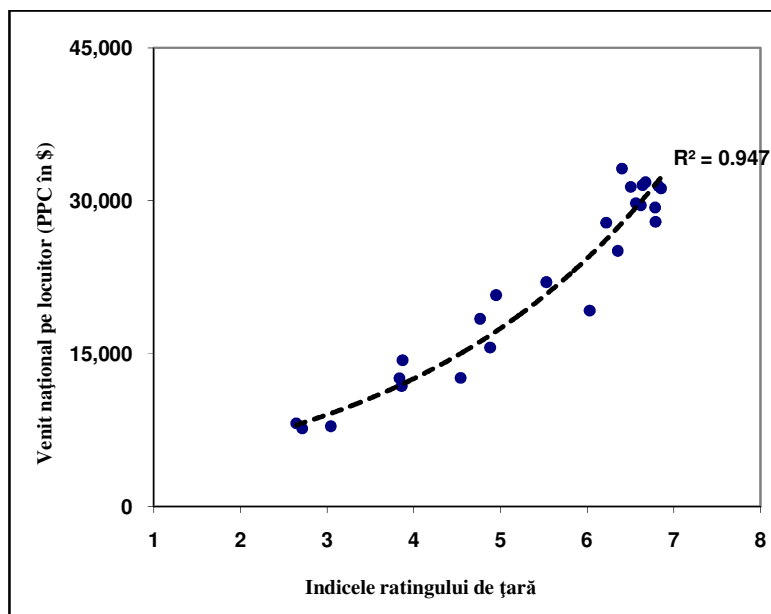
Sursa: Datele din anexa 3.

Fig. 12. Corelația dintre indicele de stabilitate macroeconomică și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

Sursa: Datele din anexa 3.

Fig. 13. Corelația dintre indicele risipei guvernamentale și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

Sursa: Datele din anexa 3.

Fig. 14. Corelația dintre indicele ratingului de țară și venitul național brut pe locuitor (țările UE)

Tabelul 2

Rezultatele calculului de regresie simplă: variabilă dependentă - venitul național brut/locuitor ($\log y$) și variabile explicative – elementele capitalului instituțional

Parametri calculați	Instituții publice	Din care:		Mediul macro- economic	Din care:		Ratingul de țară pentru credite
		Contracte și legi	Corupția		Stabilitatea macro- economică	Risipa guverna- mentală	
A. Total țări							
β	0,81	0,70	0,79	1,02	0,99	0,73	0,54
σ	0,71	0,80	0,64	0,68	0,98	0,88	0,51
Constantă	5,32	6,08	5,10	5,00	4,82	6,51	6,87
T statistic pt. β	11,63	9,33	13,70	13,00	5,80	8,05	18,58
R^2	0,61	0,50	0,68	0,65	0,27	0,42	0,80
R^2 ajustat	0,60	0,49	0,67	0,65	0,26	0,41	0,79
F statistic	135,36	87,07	187,91	168,90	33,61	64,8	345,29
B. Țările membre UE + Turcia							
β	0,47	0,39	0,46	0,64	0,78	0,36	0,33
σ	0,27	0,29	0,32	0,18	0,39	0,32	0,11
Constantă	7,47	8,07	7,30	7,08	6,54	8,56	8,11
T statistic pt. β	7,20	6,49	5,72	11,99	3,73	5,50	19,89
R^2	0,70	0,66	0,60	0,87	0,39	0,58	0,95
R^2 ajustat	0,69	0,64	0,58	0,86	0,36	0,56	0,94
F statistic	51,83	42,08	32,73	143,75	13,90	30,29	395,55

Sursa: Calculat pe baza datelor din anexele 1-3.

Din analiza tabelului 2, se remarcă nivelul relativ ridicat al parametrilor R^2 și β , ceea ce înseamnă importanța impactului pe care îl are ridicarea calității instituțiilor (prin creșterea valorii indicilor și subindicilor) asupra rezultatelor economice. Cu alte cuvinte, ridicarea calității capitalului instituțional (exprimată prin nivelul indicilor și subindicilor cu care sunt evaluate elementele componente ale capitalului instituțional al țărilor) are o influență semnificativă asupra rezultatelor economice.

Totodată, dacă vom compara parametrii de la grupul țărilor UE cu cei calculați pe totalul țărilor, vom constata, de exemplu, că parametrul σ (devierea standard) este considerabil mai mic la țările UE. Aceasta înseamnă că, la acest din urmă grup de țări, diferențele calitative dintre instituțiile țărilor sunt mult mai mici, deci între acestea există un grad de convergență accentuat. Odată cu adâncirea integrării, sporește și convergența instituțională în cadrul Uniunii Europene.

*
* *

Procesul de integrare în UE necesită măsuri ample de transpunere a acquis-ului comunitar în legislația țărilor și de compatibilizare a instituțiilor naționale cu cele ale UE.

Deși România (ca și celelalte țări membre) a realizat concordanța formală a instituțiilor sale de piață cu cele ale UE, de facto însă procesul nu poate fi considerat încheiat, întrucât, pe de o parte, nu toate regulile și instrumentele stabilite în mod formal sunt efectiv aplicate, iar pe de altă parte, în UE apar noi reglementări și instrumente comunitare ce trebuie transpuse operativ în legislația națională și efectiv aplicate. Doar din această perspectivă ar trebui privită și analizată realizarea convergenței sistemului instituțional național cu cel al UE și numai în măsura în care sistemul instituțional național sprijină înfăptuirea convergenței nominale și a celei reale.

Anexa 1

Venitul național brut pe locuitor (2004) și gradul de dezvoltare a instituțiilor publice și a componentelor acestora (2003)

Nr. crt.	Țara	Venit național brut pe locuitor (PPC în \$)	Indicele instituțiilor publice	din care subindici componente	
				Contracte și legi (x_{p1})	Corupția (x_{p2})
1.	Algeria	6.260	3,92	3,85	3,98
2.	Angola	2.030	3,16	2,76	3,56
3.	Argentina	12.460	3,22	2,28	4,15
4.	Australia	29.200	6,36	6,10	6,62
5.	Austria	31.790	5,83	5,47	6,20
6.	Bangladesh	1.980	3,48	2,93	2,04
7.	Belgia	31.360	5,41	5,00	5,82
8.	Bolivia	2.590	3,51	2,93	4,10
9.	Brazilia	8.020	4,27	3,92	4,62
10.	Bulgaria	7.870	4,10	2,71	5,50
11.	Camerun	2.090	3,04	3,02	3,06
12.	Canada	30.660	5,48	4,99	5,98
13.	Ciad	1.420	2,36	2,20	2,52
14.	Chile	10.500	5,62	4,93	6,30
15.	China	5.530	4,33	3,81	4,84
16.	Columbia	6.820	4,13	3,16	5,10
17.	Costa Rica	9.530	4,49	4,17	4,81
18.	Croația	11.670	3,87	3,06	4,68
19.	Republica Cehă	18.400	4,51	3,81	5,21
20.	Danemarca	31.550	6,56	6,30	6,82
21.	Republica Dominicană	6.750	4,05	4,02	4,07
22.	Ecuador	3.690	3,48	2,77	4,18
23.	Egipt, Rep. Arabă	4.120	4,18	4,23	4,14
24.	El Salvador	4.980	4,72	3,65	5,79
25.	Etiopia	810	3,69	3,50	3,89
26.	Finlanda	29.560	6,52	6,35	6,68
27.	Franța	29.320	5,50	4,96	6,03
28.	Germania	27.950	6,10	5,80	6,39
29.	Ghana	2.280	3,97	4,07	3,87
30.	Grecia	22.000	4,71	4,63	4,79
31.	Guatemala	4.140	3,22	2,33	4,12
32.	Haiti	1.680	2,28	1,91	2,64
33.	Honduras	2.710	2,85	2,50	3,20
34.	Ungaria	15.620	5,18	4,52	5,84
35.	India	3.100	4,26	4,65	3,86
36.	Indonezia	3.460	3,63	3,63	3,64
37.	Irlanda	33.170	5,46	4,88	6,03
38.	Israel	23.510	5,82	5,39	6,26
39.	Italia	27.860	4,56	4,15	4,96
40.	Jamaica	3.630	3,77	3,38	4,15
41.	Japonia	30.040	5,30	4,57	6,04
42.	Iordania	4.640	5,85	5,44	5,72
43.	Kenya	1.050	3,16	3,09	3,22

44.	Rep. Coreea	20.400	5,03	4,72	5,34
45.	Letonia	11.850	4,61	4,37	4,85
46.	Lituania	12.610	4,71	3,89	5,53
47.	Macedonia	6.480	3,11	2,48	3,75
48.	Madagascar	830	3,04	2,84	3,24
49.	Malawi	620	4,79	2,44	5,14
50.	Malaysia	9.630	5,12	4,95	5,28
51.	Mali	980	3,33	3,71	2,96
52.	Mexic	9.590	4,35	3,70	5,00
53.	Maroc	4.100	3,86	3,96	3,76
54.	Mozambic	1.160	3,33	2,89	3,78
55.	Namibia	6.960	4,50	4,33	4,66
56.	Olanda	31.220	6,02	5,66	6,37
57.	Noua Zeelandă	22.130	6,36	6,03	6,69
58.	Nicaragua	3.300	3,57	2,94	4,19
59.	Nigeria	930	2,99	3,17	2,81
60.	Norvegia	38.550	5,73	5,40	6,06
61.	Pakistan	2.160	3,67	3,46	3,88
62.	Panama	6.870	3,75	3,26	4,23
63.	Paraguay	4.870	3,01	2,29	3,73
64.	Peru	5.370	4,27	3,19	5,34
65.	Filipine	4.890	3,29	3,20	3,39
66.	Polonia	12.640	4,17	3,59	4,75
67.	Portugalia	19.250	5,52	5,22	5,81
68.	România	8.190	3,27	2,97	3,58
69.	Federația Rusă	9.620	3,34	2,74	3,94
70.	Senegal	1.720	3,64	3,40	3,88
71.	Singapore	26.590	6,28	5,89	6,68
72.	Republica Slovacă	14.370	4,33	3,42	5,24
73.	Slovenia	20.730	5,11	4,44	5,78
74.	Africa de Sud	10.960	4,69	4,51	4,87
75.	Spania	25.070	5,28	4,46	6,09
76.	Sri Lanka	4.000	3,70	3,57	3,84
77.	Suedia	29.770	6,28	6,00	6,55
78.	Elveția	35.370	6,20	5,87	6,53
79.	Thailanda	8.020	4,97	4,88	5,06
80.	Tunisia	7.310	5,19	5,20	5,18
81.	Turcia	7.680	4,07	4,03	4,12
82.	Uganda	1.520	3,30	3,35	3,24
83.	Ucraina	6.250	3,09	2,57	3,61
84.	Regatul Unit	31.460	6,01	5,67	6,35
85.	Statele Unite ale Americii	39.710	5,71	5,42	6,01
86.	Uruguay	9.070	5,31	4,74	5,89
87.	Venezuela	5.760	3,21	2,27	4,15
88.	Vietnam	2.700	4,11	4,00	4,22
89.	Zambia	890	3,86	3,92	3,79
90.	Zimbabwe	2.180	3,21	2,64	3,77

Sursa: World Economic Forum.

Anexa 2

Venitul național brut pe locuitor (2004) și gradul de dezvoltare a instituțiilor privind mediul macroeconomic și componentele acestuia (2003)

Nr. crt.	Țara	Venit național brut pe locuitor (PPC în \$)	Indicele mediului macroeconomic	din care subindicii componenți:		
				Stabilitatea macroeconomică	Risipa guvernamentală	Ratingul de țară pentru credite
1.	Algeria	6.260	3,78	4,91	2,68	2,60
2.	Angola	2.030	2,22	2,73	2,07	1,35
3.	Argentina	12.460	2,61	3,58	2,03	1,26
4.	Australia	29.200	5,15	4,64	5,18	6,15
5.	Austria	31.790	5,07	4,57	4,46	6,67
6.	Bangladesh	1.980	3,20	4,19	2,18	2,24
7.	Belgia	31.360	4,82	4,44	3,89	6,50
8.	Bolivia	2.590	2,90	3,66	1,89	2,41
9.	Brazilia	8020	3,16	3,38	3,07	2,80
10.	Bulgaria	7.870	3,18	3,70	2,28	3,04
11.	Camerun	2.090	3,10	4,13	2,47	1,65
12.	Canada	30.660	5,04	4,71	4,11	6,62
13.	Ciad	1.420	2,50	3,31	2,08	1,31
14.	Chile	10.500	4,36	4,49	3,64	4,83
15.	China	5.530	4,56	5,05	3,66	4,49
16.	Columbia	6.820	3,33	3,94	2,54	2,90
17.	Costa Rica	9.530	3,38	3,50	3,19	3,36
18.	Croația	11.670	3,71	4,24	2,82	3,55
19.	Republica Cehă	18.400	4,08	4,49	2,58	4,76
20.	Danemarca	31.550	5,38	4,63	5,63	6,64
21.	Republica Dominicană	6.750	3,27	3,81	2,76	2,71
22.	Ecuador	3.690	2,72	3,49	2,02	1,88
23.	Egipt, Rep. Arabă	4.120	3,70	4,02	3,44	3,34
24.	El Salvador	4.980	3,84	4,40	3,40	3,18
25.	Etiopia	810	2,89	3,79	2,71	1,28
26.	Finlanda	29.560	5,54	4,90	5,75	6,62
27.	Franța	29.320	4,80	4,43	3,58	6,78
28.	Germania	27.950	4,78	4,31	3,71	6,79
29.	Ghana	2.280	3,29	3,87	3,40	2,02
30.	Grecia	22.000	4,38	4,34	3,30	5,53
31.	Guatemala	4.140	2,85	3,49	1,83	2,58
32.	Haiti	1.680	2,45	3,30	1,82	1,39
33.	Honduras	2.710	2,77	3,49	2,05	2,07
34.	Ungaria	15.620	4,09	3,97	3,54	4,88
35.	India	3.100	3,75	4,36	2,56	3,74
36.	Indonezia	3.460	3,37	3,98	3,50	2,01
37.	Irlanda	33.170	4,74	4,49	3,58	6,40
38.	Israel	23.510	3,93	3,67	4,17	4,22

39.	Italia	27.860	4,48	4,25	3,22	6,22
40.	Jamaica	3.630	2,83	3,34	2,34	2,32
41.	Japonia	30.040	4,57	4,61	2,98	6,06
42.	Iordania	4.640	4,03	4,40	4,34	2,97
43.	Kenya	1.050	3,10	4,10	2,40	1,80
44.	Rep. Coreea	20.400	4,67	4,90	3,80	5,08
45.	Letonia	11.850	4,31	4,75	3,85	3,86
46.	Lituania	12.610	4,04	4,71	2,90	3,83
47.	Macedonia	6.480	3,01	3,94	2,35	1,80
48.	Madagascar	830	3,04	3,39	2,33	n/a
49.	Malawi	620	2,49	2,85	2,65	1,61
50.	Malaysia	9.630	4,49	4,77	3,97	4,44
51.	Mali	980	2,67	3,36	2,38	1,58
52.	Mexic	9.590	3,74	3,81	2,96	4,39
53.	Maroc	4.100	3,95	4,42	3,46	3,51
54.	Mozambic	1.160	2,57	3,15	2,33	1,64
55.	Namibia	6.960	3,75	4,29	3,37	3,04
56.	Olanda	31.220	5,07	4,18	5,08	6,85
57.	Noua Zeelandă	22.130	4,98	4,58	4,86	5,91
58.	Nicaragua	3.300	2,45	3,01	2,26	1,53
59.	Nigeria	930	3,16	4,45	2,08	1,65
60.	Norvegia	38.550	5,43	5,15	4,59	6,82
61.	Pakistan	2.160	3,40	4,59	2,73	1,69
62.	Panama	6.870	3,59	4,32	2,32	3,41
63.	Paraguay	4.870	2,65	3,31	1,71	2,26
64.	Peru	5.370	3,61	4,52	2,60	2,81
65.	Filipine	4.890	3,52	4,33	2,11	3,31
66.	Polonia	12.640	3,83	4,04	2,71	4,54
67.	Portugalia	19.250	4,41	3,89	3,82	6,03
68.	România	8.190	2,93	3,57	1,95	2,64
69.	Federația Rusă	9.620	3,44	4,04	2,46	3,19
70.	Senegal	1.720	3,33	4,19	2,74	2,19
71.	Singapore	26.590	5,69	5,16	6,12	6,31
72.	Republica Slovacia	14.370	3,82	4,35	2,72	3,87
73.	Slovenia	20.730	4,27	4,20	3,71	4,95
74.	Africa de Sud	10.960	4,08	4,38	3,61	3,95
75.	Spania	25.070	4,83	4,44	4,11	6,35
76.	Sri Lanka	4.000	3,35	3,85	2,99	2,70
77.	Suedia	29.770	5,13	4,57	4,83	6,56
78.	Elveția	35.370	5,31	4,78	4,69	7,00
79.	Tanzania	660	3,12	3,61	3,47	1,80
80.	Thailanda	8.020	4,54	5,28	3,67	3,94
81.	Tunisia	7.310	4,38	4,46	4,77	3,83
82.	Turcia	7.680	2,93	3,27	2,47	2,71
83.	Uganda	1.520	3,20	4,14	2,79	1,75
84.	Ucraina	6.250	3,27	4,37	2,30	2,04
85.	Regatul Unit	31.460	4,99	4,20	4,75	6,82
86.	Statele Unite ale Americii	39.710	4,94	4,23	4,44	6,86

87.	Uruguay	9.070	2,75	2,42	3,67	2,48
88.	Venezuela	5.760	2,59	3,21	1,63	2,33
89.	Vietnam	2.700	3,87	4,65	3,57	2,61
90.	Zambia	890	2,49	3,16	2,32	1,35
91.	Zimbabwe	2.180	1,98	2,56	1,78	1,00

Sursa: World Economic Forum.

Anexa 3

Venitul național brut pe locuitor (2004) și gradul de dezvoltare a instituțiilor publice, a mediului macroeconomic și a componentelor acestora (2003) (țările UE)

Nr. crt.	Țara	Venit național brut pe locuitor (PPC în \$)	Indicatorul instituții publice	din care: subindicii componente		Indicele mediului macroeconomic	Din care subindicii componente:		
				Contracte și legi (x _{p1})	Corupția (x _{p2})		Stabilitatea macroeconomică	Risipa guvernamentală	Ratingul de țară pentru credite
1	Austria	31790	5,83	5,47	6,2	5,07	4,57	4,46	6,67
2	Belgia	31360	5,41	5	5,82	4,82	4,44	3,89	6,5
3	Bulgaria	7870	4,1	2,71	5,5	3,18	3,7	2,28	3,04
4	Republica Cehă	18400	4,51	3,81	5,21	4,08	4,49	2,58	4,76
5	Danemarca	31550	6,56	6,3	6,82	5,38	4,63	5,63	6,64
6	Finlanda	29560	6,52	6,35	6,68	5,54	4,9	5,75	6,62
7	Franța	29320	5,5	4,96	6,03	4,8	4,43	3,58	6,78
8	Germania	27950	6,1	5,8	6,39	4,78	4,31	3,71	6,79
9	Grecia	22000	4,71	4,63	4,79	4,38	4,34	3,3	5,53
10	Ungaria	15620	5,18	4,52	5,84	4,09	3,97	3,54	4,88
11	Irlanda	33170	5,46	4,88	6,03	4,74	4,49	3,58	6,4
12	Italia	27860	4,56	4,15	4,96	4,48	4,25	3,22	6,22
13	Letonia	11850	4,61	4,37	4,85	4,31	4,75	3,85	3,86
14	Lituania	12610	4,71	3,89	5,53	4,04	4,71	2,9	3,83
15	Olanda	31220	6,02	5,66	6,37	5,07	4,18	5,08	6,85
16	Polonia	12640	4,17	3,59	4,75	3,83	4,04	2,71	4,54
17	Portugalia	19250	5,52	5,22	5,81	4,41	3,89	3,82	6,03
18	România	8190	3,27	2,97	3,58	2,93	3,57	1,95	2,64
19	Slovacia	14370	4,33	3,42	5,24	3,82	4,35	2,72	3,87
20	Slovenia	20730	5,11	4,44	5,78	4,27	4,2	3,71	4,95
21	Spania	25070	5,28	4,46	6,09	4,83	4,44	4,11	6,35
22	Suedia	29770	6,28	6	6,55	5,13	4,57	4,83	6,56
23	Regatul Unit	31460	6,01	5,67	6,35	4,99	4,2	4,75	6,82
24	Turcia	7680	4,07	4,03	4,12	2,93	3,27	2,47	2,71

Sursa: World Economic Forum.

BIBLIOGRAFIE

1. Ahsan Syed M., Melania Nica, 2005, *Growth, Integration and Institutions in Eastern Europe and Former Soviet Union (EEFSU)*, Concordia University, April.
2. Ahsan Syed M., 2001, *Institutional Framework and Poverty: A Transition Economy Perspective*, Department of Economics, Concordia University.
3. Anderson J.E., Eric van Wincoop, 2004, *Trade Costs*, „NBER Working Paper Series”.
4. Arrow, K. J., 1970, *The Organization of Economic Activity: Issues Pertinent to the Choice of Market versus Non – market Allocation in Robert Hameman and Julius Margolis*, eds. Public Expenditure and Policy Analysis, Chicago, Markham.
5. Campos Nauro F., Coricelli Fabrizio, 2002, *Growth in Transition: What We Know, What We Don't, and What We Should*, „Journal of Economic Literature”, Vol. XL (September), p. 793-836.
6. Ciupagea C-tin și colaboratorii, 2006, *Analiza și evaluarea evoluțiilor în plan economic, instituțional și social în cazul noilor state membre ale UE, după 1 mai 2004*, Studii de impact III, Institutul European din România, București.
7. Coleman J., 1988, *Social Capital an the Creation of Human Capital*, „American Journal of Sociology”, 94 (supplement), p. 94-120.
8. Edwards Sebastian, Miguel A. Savastano, 1998, *Exchange Rates in Emerging Economies: What Do We Know? What Do We Need to Know?* Stanford University Conference on „Economic Policy Reform”, Sept. 17-19.
9. Fudulu P. și colaboratorii, 2006, *Directții necesare de dezvoltare instituțională (adâncire) a UE în raport cu dezvoltarea sa pe orizontală (extindere)*, Studii de impact III, Institutul European din România, București.
10. Fuera A., Steliana Sandu și colaboratorii, 2006, *Evaluarea gradului de concordanță a legislației române cu acquis-ul comunitar, la nivelul anului 2002, pe capitole de negociere*, Studii de impact II, Institutul European din România, București.
11. Garello Pierre, Nikolay Nenovsky, 2003, *Reflections on the evolution of institutions in post-communist countries*, internet.
12. Hall Robert E., Charles I. Jones, 1996, *The Productivity of Nations*, Center for Economic Policy Research, Stanford.
13. Hall Robert E., Charles I. Jones, 1999, *Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others?*, „The Quarterly Journal of Economics”, vol. 114, No. 1 (February), 83-116.
14. Havrylyshyn Oleh, Ron van Rooden, 2000, *Institutions Matter in Transition, but So Do Policies*, „IMF Working Paper”, WR/00/70.
15. Havrylyshyn Oleh, 2001, *Recovery and Growth in Transition: A Decade of Evidence*, „IMF Staff Papers”.
16. Iancu Aurel, 1998, *Bazele teoriei politicii economice*, All-Beck, București.
17. Iancu Aurel, 2000, *Politică și economie. Repere ale unui sistem economic performant*, Editura Expert, București.
18. Lin, Justin Yifa and Jeffrey B. Nugent, 1995, „Institutions and Economic Development”, in J. Behrman and T. N., Srinivasan, eds. *Handbook of Economic Development*, vol.3A, North-Holland, Amsterdam.
19. Kaufman Daniel, Aart Kraay, Pablo Zoido-Lobaton, 1999, *Governance Matters*, “Policy Research Working Paper”, The World Bank.
20. Mankiw G., D. Romer, D. Weil, 1992, *A Contribution to the Empirics of Economic Growth*, The Quarterly Journal of Economics, vol. 107, No. 2, May, 407-437.
21. Matthews R.C.O., 1986, *The Economics of Institutions and the Sources of Growth*, „The Economic Journal”, vol. 96, No. 384 (December), 903-918.
22. Murphie Andrew, John Potts, 2003, *Introduction: “Culture” and “Technology”*, Palgrave, Macmillan.

23. Nelson Richard R., 2002, *Bringing Institutions into Evolutionary Growth Theory*, „Journal of Evolutionary Economics”, 12: 17-28.
24. North Douglas C., 1990, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, New York, Cambridge University Press.
25. O'Connor Julia S., 2005, *Dimensions of Socio-Economic Convergence in the European Union: Convergence of What?*, 9 May.
26. Olson M. , 1982, *The Rise and Decline of Nations*, Yale University Press.
27. Pelikan Pavel, 2003, *Bringing Institutions into Evolutionary Economics: Another View with Links to Changes in Physical and Social Tehcnologies*, „Journal of Evolutionary Economics”, 13,237-258.
28. Prisecaru Petre, 2001, *Teoria integrării economice europene*, Ed. Sylvi, București.
29. Raiser Martin și colaboratorii, 2001, *Social Capital in Transition: A First Look at the Evidence*, “European Bank, Workng Paper”, No. 61.
30. Rodrik Dani, Arvind Subramanion, 2002, Francesco Trebbi, *Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Georgraphy and Integration in Economic Development*, „Working Paper”, 9305, National Bureau of Economic Research.
31. Rodrik Dani, 1999, *Institutions for High-Quality Growth: What They Are and How to Acquire Them*, International Monetary Fund Conference.
32. Rodrik Dani, 2003, *Growth Strategies*, „Working Paper” No. 0317, December, Departament of Economics, Johanes Kepler University of Linz.
33. Sachs Jeffrey, Andrew Warner, 1995, *Economic Convergence and Economic Policies*, Center for Social&Economic Research, Warsaw, Aprilie.
34. Schularick Moritz, 2002, *Six Months to Copenhagen: Convergence Process Supports Road Map for Enlargement*, „EU Enlargement Monitor”.
35. Williamson O.E., 1985, *The Economic Institutions of Capitalism*, The Free Press, New York.
36. Winiecki, 2000, *Formal Rules, Informal Rules and Economic Performance* (în vol. „Economic Development and Growth Papers”), „Acta Oeconomica”, vol. 51(2), p. 147-172, 3, April 2001.